

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI**

**ÇEVİRİMİÇİ CANLI DERSLERDE ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN
ARASINDAKİ DİYALOĞUN TRANSAKSİYONEL UZAKLIK
KURAMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA GÜVEN

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. SERKAN İZMİRLİ

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**ÇEVİRİMİÇİ CANLI DERSLERDE ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN ARASINDAKİ
DİYALOĞUN TRANSAKSİYONEL UZAKLIK KURAMI BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA GÜVEN

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. SERKAN İZMİRLİ

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Mustafa GÜVEN tarafından Doç. Dr. Serkan İZMİRLİ yönetiminde hazırlanan ve 24/08/2022 tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “Çevrimiçi Canlı Derslerde Öğrenci ve Öğretmen Arasındaki Diyalogun Transaksiyonel Uzaklık Kuramı Bağlamında İncelenmesi” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. Serkan İZMİRLİ
(Danışman)

.....

Doç. Dr. Serkan ÇANKAYA

.....

Dr. Öğr. Üyesi Yahya Han ERBAŞ

.....

Tez No : .....

Tez Savunma Tarihi : 24/08/2022

.....
Doç. Dr. Yener PAZARCIK
Enstitü Müdürü

.././20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

(İmza)

Mustafa GÜVEN

24/08/2022

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleŐtirilmesinde, çalıŐmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen, danıŐmanlıđımı üstlenen ve konu seçiminden araştırmanın yürütülmesine dek beni sınırlamayıp özgür bırakan saygı değer hocam Doç. Dr. Serkan İZMİRLİ'ye danıŐmanlıđı için çok teşekkür ediyorum. Bunun yanında tez savunmama katılarak kritik noktalarda yapıcı eleŐtiriler getirerek tezin son Őeklini almasını sağlayan Doç. Dr. Serkan ÇANKAYA ve Dr. Öğr. Üyesi Yahya Han ERBAŞ teŐekkürü borç bilirim. Ayrıca alıŐma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen, başta araştırma süreci olmak üzere beni özverili bir Şekilde çalışmaya teŐvik eden ve hayatımın her evresinde bana destek olan değerli aileme sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.

Mustafa GÜVEN
anakkale, Ağustos 2022

ÖZET

ÇEVİRİMİÇİ CANLI DERSLERDE ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN ARASINDAKİ DİYALOĞUN TRANSAKSİYONEL UZAKLIK KURAMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Mustafa GÜVEN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Serkan İZMİRLİ

24/08/2022, 67

Bu araştırmanın amacı, Covid-19 uzaktan eğitim döneminde yeni tanışılan çevrimiçi canlı derslerde öğrenci ve öğretmen arasındaki diyalogun transaksiyonel uzaklık kuramı bağlamında incelenmesidir. Durum çalışması yöntemi ile desenlenen araştırmanın katılımcılarını 2020-2021 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde Gaziantep'in Nizip ilçesine bağlı Yunus Emre Ortaokulu yedinci sınıfta öğrenim gören 25 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrenciler Covid 19 pandemisi dönemine denk gelen bu dönemde çevrimiçi canlı dersler şeklinde uzaktan eğitim almışlardır. Araştırmaya katılan öğrencilerin tümünün canlı ders kayıtları incelenmiş, dokuzu ile de odak grup görüşmesi yapılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre çevrimiçi canlı derste öğretmen öğrencilerle iletişime geçmek istediğinde öğrencilerin büyük çoğunluğu tedirgin olmakta ve motivasyon düşüklüğü yaşamaktadır. Öğrencilerin çoğu canlı ders esnasında öğretmenlerin ekran, video veya bilgi paylaşımı yapmak isteyen öğrencilere izin vermediklerini dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin öğrenciler arasındaki iş birliğini artırmaya yönelik herhangi bir etkinlik veya çalışma yapmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin çoğu öğretmenlerinin kendilerine değer vermediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin öğrenciler ile kurduğu diyaloglarda öğrencilerin motivasyonlarını göz ardı ettiği belirlenmiştir. Bunların yanı sıra öğretmenlerin öğrenciler ile diyalogunun öğrenci öğrenmelerine katkı sağladığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin çoğu canlı derste sordukları sorulara öğretmenlerinin anlaşılır ve detaylı bir

şekilde yanıt verdiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğu öğretmenlerinin derse katılımı artırmaya yönelik olumlu, detaylı ve hız açısından oldukça yeterli geri bildirimler verdiklerini ifade etmişlerdir. Canlı derste öğrenciler yardıma ihtiyaç duyduklarında öğretmenlerin yardım ettiği bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrenci ve öğretmen arasında psikolojik uzaklığın fazla olduğu görülmüştür. Sonuç olarak öğrenci ve öğretmen arasındaki diyalogun transaksyonel uzaklık oluşturduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Transaksyonel Uzaklık, Psikolojik Uzaklık, Diyalog, Öğrenci-Öğretmen Etkileşimi, Covid-19, Çevrimiçi Canlı Ders.

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE DIALOGUE BETWEEN STUDENT AND TEACHER IN ONLINE LIVE CLASS IN THE CONTEXT OF TRANSACTIONAL DISTANCE THEORY

Mustafa GÜVEN

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Computer Education and Instructional Technology

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Serkan İZMİRLİ

08/24/2022, 67

The purpose of this research is to examine the dialogue between the student and the teacher in the newly introduced online live lessons in the Covid-19 distance education period in the context of the transactional distance theory. The participants of the research, which was designed with the case study method, consist of 25 seventh grade students of Yunus Emre Secondary School in Gaziantep's Nizip district in the second term of the 2020-2021 academic year. Students received distance education in the form of online live lessons during this period, which coincided with the Covid 19 pandemic period. The live lecture recordings of all the students participating in the research were examined, and focus group interviews were conducted with nine of them. The data obtained in the study were analyzed using descriptive analysis method.

According to the findings obtained from the research, when the teacher wants to communicate with the students in the online live lesson, the majority of the students feel uneasy and have low motivation. Most of the students stated that the teachers do not allow students who want to share screen, video or information during the live lesson. It was found that the teachers did not carry out any activities or studies to increase the cooperation between the students. Most of the students stated that their teachers did not value them. It was determined that the teachers ignored the motivations of the students in the dialogues they had with the students. In addition, it was found that the teachers did not carry out any activities or studies to increase the cooperation between the students. Most of the students stated that their teachers have clear and detailed answers to the questions they asked in the

live lesson. Most of the students stated that their teachers have clear and detailed answers to the questions they asked in the live lesson. In addition, these students stated that their teachers gave positive, detailed and quite sufficient feedback in terms of speed to increase class participation. It has been found that teachers help when students need help in the live lesson. It was observed that the psychological distance between the student and the teacher was high. As a result, it was found that the dialogue between the student and the teacher creates transactional distance.

Keywords: Transactional Distance, Psychological Distance, Dialogue, Student-Teacher Interaction, Covid-19, Online Live Lesson.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.5. Varsayımlar	5
1.6. Tanımlar.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Uzaktan Eğitim	6
2.1.1. Uzaktan Eğitimin Türleri	8
Senkron Uzaktan Eğitim.....	8
Asenkron Uzaktan Eğitim.....	9
2.2. Etkileşim ve İletişim	9
2.3. Transaksiyonel Uzaklık	10
2.3.1. Diyalog	11
2.3.2. Yapı	12

2.3.3. Öğrenci Özerkliği	13
2.4. İlgili Araştırmalar	14
2.4.1. Yüz yüze Eğitimde Öğrenci-Öğretmen Etkileşimine Yönelik Araştırmalar.....	15
2.4.2. Uzaktan Eğitimde Öğrenci-Öğretmen Etkileşimine Yönelik Araştırmalar.....	15

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Modeli	21
3.2. Bağlam ve Katılımcılar	22
3.3. Veri Toplama Süreci.....	23
3.3.1. Veri Toplama Araçları	23
Odak Grup Görüşme Formu.....	23
Ders Kayıtları	28
3.4. Verilerin Analizi	29

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Canlı Derslerde Öğretmenlerin İletişime Geçmek İsteyen Öğrencilere Ortam Hazırlama Durumlarına İlişkin Bulgular	31
4.2. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Paylaşım Yapmak İsteyen Öğrencilere Ortam Hazırlama Durumlarına İlişkin Bulgular	34
4.3. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrencilere Değer Verme Durumlarına İlişkin Bulgular	36
4.4. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler Arası İşbirliğini Artırma Durumlarına İlişkin Bulgular.....	38
4.5. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenci Performanslarına Yönelik Geri Bildirim Verme Durumlarına İlişkin Bulgular	40
4.6. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrencilerden Gelen Soruları Yanıtlama Durumlarına İlişkin Bulgular	42
4.7. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler ile Diyalogunun Öğrenci Öğrenmelerini Etkileme Durumuna İlişkin Bulgular.....	45
4.8. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler ile Diyalogunun Öğrenci Motivasyonunu Etkileme Durumuna İlişkin Bulgular	47

4.9.	Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrencilere Yardım Etme Durumlarına İlişkin Bulgular	49
4.10	Canlı Derslerde Öğretmenler ile Öğrenciler Arasındaki Psikolojik Uzaklığa İlişkin Bulgular	51

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1.	Tartışma ve Sonuç	54
5.1.1.	Canlı Derslerde Öğretmenlerin İletişime Geçmek İsteyen Öğrencilere Ortam Hazırlama Durumlarına İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	54
5.1.2.	Canlı Derslerde Öğretmenlerin Paylaşım Yapmak İsteyen Öğrencilere Nasıl Bir Ortam Hazırladıklarına İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	55
5.1.3.	Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler Arası İş Birliğini Artırmaya Yönelik Neler Yaptıklarına İlişkin Sonuç ve Tartışma	55
5.1.4.	Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrencilerden Gelen Soruları Yanıtlamalarına Yönelik Neler Yaptıklarına İlişkin Sonuç ve Tartışma....	56
5.1.5.	Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenci Performanslarına Yönelik Geri Bildirim Verme Durumlarına İlişkin Sonuç ve Tartışma	56
5.1.6.	Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrencilere Yardım Etme Durumlarına İlişkin Sonuç ve Tartışma	57
5.1.7.	Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler ile Diyalogunun Öğrenci Öğrenmelerini Nasıl Etkilediğine İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	57
5.1.8.	Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler ile Diyalogunun Öğrenci Motivasyonunu Nasıl Etkilediğine İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	57
5.1.9.	Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler ile Diyalogunun Öğrenci Öğrenmelerini Nasıl Etkilediğine İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	58
5.1.10.	Canlı Derslerde Öğretmenler ile Öğrenciler Arasındaki Psikolojik Uzaklığa İlişkin Sonuç ve Tartışma	58
5.2.	Öneriler	59
5.2.1.	Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	59
5.2.2.	Araştırmaya Yönelik Öneriler.....	60
	KAYNAKÇA	61
	EKLER	I

EK 1. Etik Kurul Kararı	II
EK 2. MEB İzin Onayı	III
EK 3. Veli Onam Formu	IV
EK 4. Odak Grup Görüşme Formu	V
ÖZGEÇMİŞ	VI

SİMGELER VE KISALTMALAR

EBA	Eğitim Bilişim Ağı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı

TABLolar DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Uzaktan eğitim biçimleri	6
Tablo 2	Diyalog boyutuna ilişkin temalar ve temaların belirlenmesinde yararlanılan ölçekler ve boyutları	21
Tablo 3	Odak grup görüşmesinde karşılaşılan sorunlar ve önerilen çözümler	24
Tablo 4	Canlı ders kayıt süreleri	25
Tablo 5	Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “iletişim ortamı sağlama” teması ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar	28
Tablo 6	Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “paylaşım ortamı sağlama” teması ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar	31
Tablo 7	Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “değer verme” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar	33
Tablo 8	Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “işbirliği oluşturma” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar	35
Tablo 9	Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “geri bildirim verme” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar	37
Tablo 10	Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “soruları yanıtlama” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar	39
Tablo 11	Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “öğrenmeye katkı sağlama” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar	41
Tablo 12	Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin motivasyona katkı sağlama ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar	43
Tablo 13	Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “yardım etme” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar	45
Tablo 14	Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “psikolojik uzaklık” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar	47

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Uzaktan eğitimde bulunan öğelerin birbirleriyle olan etkileşimi	5
Şekil 2	Transaksiyonel uzaklık kuramının yapı ve diyalog bileşenleri ile arasındaki ilişki	12
Şekil 3	Transaksiyonel uzaklık ve öğrenci özerkliği boyutlarının ilişkisi	13

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, amacına, önemine, sınırlılıklarına ve araştırma içerisindeki önemli tanımlamalara yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problemi

21. yüzyılda bilgi teknolojileri hızlı bir biçimde gelişmektedir. Bu gelişmeler küresel iletişime önemli derecede katkıda bulunmuştur. Bilgi teknolojilerinin olmadığı dönemde yaşayan insanlar için hayal olan uzaktan eğitim uygulamaları, içinde bulunduğumuz dönemde küresel iletişim ağı üzerinden basit bir şekilde uygulanabilmektedir (İşman, 2008).

Küresel iletişim ağı; küresel bilgi alışverişi, küresel eğitim ve kültürel değişimlerin ana kaynağıdır (İşman, 1996). Dünya Sağlık Örgütü 11 Mart 2020'de Covid-19 virüsü nedeniyle pandemi ilan etmiştir (WHO, 2020). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü verilerine bakıldığında 07 Nisan 2020 tarihi itibariyle birçok ülkede okullar kapanmış bulunmaktadır (UNESCO, 2020). Bu nedenle Türkiye'de 23 Mart 2020 tarihinden itibaren Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) bünyesindeki ilköğretim ve ortaöğretim kademelerindeki eğitimin Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden uzaktan eğitim şeklinde sürdürülmesine karar verilmiştir (MEB, ü.). Covid 19 pandemi dönemi dolayısıyla başlayan uzaktan eğitim süreci, öğretmenlerin öğrenciler ile etkileşimlerini ve derslerini uygulama yöntemlerini değiştirmiştir (Kırmızıgül, 2020).

Moore ve Kearsley (2011) uzaktan eğitimi, öğrenci ve öğretmenin farklı mekânda bulunduğu, özel öğretim tasarımı ve teknolojileri içeren bir eğitim modeli olarak tanımlamaktadır. Peters'e (1973) göre uzaktan eğitim, kaliteli öğretme materyallerini farklı mekanlarda bulunan öğrencilere ulaştıran bir yöntemdir. Uzaktan eğitim ortamları tek yönlü ve çok yönlü olarak iki çeşit olarak tanımlanabilir. Tek yönlü uzaktan eğitim ortamları CD, DVD, televizyon programları ve benzeri materyallerden oluşurken çok yönlü uzaktan eğitim ortamları ise etkileşimin bulunduğu internet aracılığıyla yapılan eş zamanlı (senkron) eğitim ve benzeri ortamlardan oluşmaktadır (Adıyaman, 2002). Türkiye'de EBA üzerinden yürütülen uzaktan eğitim süreçleri, çift yönlü ve tek yönlü olarak yürütülmektedir (Türker

ve Dündar, 2020). Dijital eğitim platformu olarak da bilinen EBA, öğretmen ve öğrencilerin kullanabileceği eğitim araçlarının yanı sıra eğitsel içeriklere de yer veren bir sistemdir (Aktay ve Keskin, 2016). “EBA Canlı Sınıf” uygulamasının hayata geçirilmesiyle beraber öğretmen ve öğrenciler eş zamanlı bir şekilde gerçekte var olmayan sanal sınıflarda bir araya gelebilmektedir (MEB, 2020b). Uzaktan eğitimde fiziksel uzaklığın dışında yanlış anlamalara yol açabilen iletişimsel boşluğun neden olduğu bir uzaklık bulunmaktadır (Moore ve Kearsley, 2011). “Transaksiyonel uzaklık” (transactional distance) olarak bilinen bu kurama göre öğretmen ve öğrenci arasındaki transaksiyonel uzaklık arttıkça öğrencinin motivasyonu ve bağlılık hissi azalmaktadır. Bu durum aynı zamanda akademik başarısızlığa neden olmaktadır. Uzaktan eğitimde de yüz yüze eğitimde olduğu gibi diyaloglar önemlidir. Diyaloğu ise etkileşim ortaya çıkarmaktadır. Uzaktan eğitimde öğrencilerin ilişkili olduğu potansiyel unsurlar; öğretmen, diğer öğrenciler ve içeriktir. Öğrencilerin bu unsurlarla olan ilişkileri etkileşim olarak ele alınmaktadır (Horzum, 2010). Etkileşim, uzaktan eğitimin önemli bileşenlerinden biridir (Boyle ve Wambach, 2001). Uzaktan eğitimde, sanal sınıfın yetmediği alanlardan biri de iletişimidir (Varol ve Türel, 2003).

İletişim, “bilgi üretme, aktarma ve bilgiyi anlamlandırma süreci”dir. İletişim türlerine bakıldığında kişi-içi iletişim, kişilerarası iletişim, örgüt-içi iletişim ve kitle iletişimi olarak dört farklı iletişim türünün olduğu görülmektedir. Yüz yüze ve eş zamanlı uzaktan eğitimde öğrenci ve öğretmen arasında kişilerarası iletişim türünün bulunduğu görülmektedir. Kişilerarası iletişim, kaynağını ve alıcısını insanların oluşturduğu bir iletişim türüdür. Bu iletişim türünde kaynak ve alıcı; ürettikleri bilgileri birbirlerine aktararak ve bunları yorumlayarak iletişimi sürdürmektedir. Kişilerarası iletişimde mesajlar, sözlü ve sözsüz nitelikte olmalıdır (Dökmen, 1994).

Sözlü iletişim, dil ve dil ötesi olarak ikiye ayrılmaktadır. Dil iletişimi, kaynak ve alıcının oluşturdukları bilgileri birbirlerine iletip anlamlandırmasıyla oluşmaktadır. Dil ötesi iletişim ise sesin tonu, hızı, vurgulanan kelime ve benzeri ile oluşmaktadır. Dil iletişiminde “söylenen”, dil ötesinde ise bu söylenenin “nasıl” olduğu önemlidir. Sözsüz iletişim ise yüz ve beden (beden dili), bedensel temas, mekân kullanımı ve araçlar olarak dörde ayrılmaktadır. Beden dili sözsüz iletişimde önemli bir yer kaplamaktadır (Dökmen, 1994). Öğretmenin yüz yüze eğitim esnasında kullandığı beden dili unsurları, öğrenenin tutum ve öğrenmesinde olumlu veya olumsuz etki oluşturabilmektedir (Benzer, 2015). Sarı (2021) yüz yüze eğitimden kısa bir süre içerisinde uzaktan eğitime geçiş yapılmasının öğretmen ve

öğrencileri yeniliklerle karşı karşıya bıraktığını ve bu sürecin etkili bir iletişim ortamının gerçekleşmesini olumsuz yönde etkileyebileceğini belirtmiştir.

Bu çalışmada çevrimiçi canlı derslerde öğrenci-öğretmen arasındaki diyalog transaksiyonel uzaklık kuramı bağlamında incelenecektir. Elde edilen bulgular ve sonuç, eş zamanlı uzaktan eğitim ortamında öğrenci-öğretmen arasındaki transaksiyonel uzaklığın şekillendirilmesinde kullanılabilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Eş zamanlı uzaktan eğitim ortamlarında öğrenci-öğretmen etkileşiminin öğrencinin başarısını, derse katılımını ve motivasyonunu etkilediği düşünülmektedir (Duman, 2020). Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, Covid-19 uzaktan eğitim döneminde yeni tanışılan çevrimiçi canlı derslerde öğrenci ve öğretmen arasındaki diyalogun transaksiyonel uzaklık kuramı bağlamında incelenmesidir.

Bu amaç doğrultusunda yanıt aranan araştırma soruları şunlardır:

- 1.Canlı derslerde öğretmenler, iletişime geçmek isteyen öğrencilere nasıl bir ortam hazırlamaktadır?
- 2.Canlı derslerde öğretmenler, paylaşım yapmak isteyen öğrencilere nasıl bir ortam hazırlamaktadır?
- 3.Canlı derslerde öğretmenlerin öğrencilere değer verme durumları nasıldır?
- 4.Canlı derslerde öğretmenler, öğrenciler arasındaki işbirliğini artırmaya yönelik neler yapmaktadır?
- 5.Canlı derslerde öğretmenlerin, öğrencilerin performanslarına ilişkin geri bildirim verme durumları nasıldır?
- 6.Canlı derslerde öğretmenlerin, öğrencilerin sorularını yanıtlama durumları nasıldır?
- 7.Canlı derslerde öğretmenlerin öğrenciler ile diyalogu öğrencinin öğrenmesini nasıl etkilemektedir?
- 8.Canlı derslerde öğretmenlerin öğrenciler ile diyalogu öğrenci motivasyonunu nasıl etkilemektedir?

9.Canlı derslerde öğretmenler, öğrenciler yardıma ihtiyaç duyduğunda neler yapmaktadır?

10. Canlı derslerde öğrenciler ve öğretmenler arasındaki psikolojik uzaklık durumu nasıldır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Uzaktan eğitim, farklı fiziksel mekanlardaki öğretmen ve öğrencilerin eğitim faaliyetlerini gerçekleştirdiği bir sistemdir (Yalın, 2001). Eş zamanlı ve eş zamansız olarak iki türü bulunan uzaktan eğitim, günümüz dünyasında giderek önem kazanmaktadır. Eş zamanlı uzaktan eğitim her ne kadar farklı mekanlarda olsa da yapı bakımından yüz yüze eğitime benzetilmektedir.

Bu çalışma sonucunda elde edilecek bulgular, uzaktan eğitimde öğretmenin kullandığı iletişim unsurlarının transaksiyonel uzaklığı ne derecede etkilediğini gösterecektir. Çalışmada elde edilen sonuçlar, uzaktan eğitim sürecinde öğrenci-öğretmen etkileşiminin daha sağlıklı yapılabilmesi için kullanılabilir.

Uzaktan eğitim sürecinin faktörleri olan öğretmen, öğrenci, içerik ve ortamın eğitim standartlarına uygun olması, sürecin kalitesinin artmasına katkıda bulunabilir (Kaban ve Çakmak Kılıç, 2016). Bu nedenden ötürü uzaktan eğitim sürecinin kalitesini belirleyen bu faktörlerin eğitim standartlarına uygun hale getirilmesi için Covid-19 pandemi sürecinde yaşanan olumsuzlukların öğrencilere olan etkilerine ve uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşleri belirlemek önem arz etmektedir (Kurt, vd., 2020). Alanyazın incelendiğinde eş zamanlı uzaktan eğitimde üniversite düzeyinde öğrenim gören bireyler için öğrenci-öğretmen etkileşimleri ilgili çalışmaların yapıldığı görülmektedir fakat ortaokul öğrencileri için öğrenci-öğretmen etkileşimi ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma ile eş zamanlı uzaktan eğitim ortamlarında öğrenci-öğretmen arasındaki diyalog incelenecektir. Elde edilen sonuç, eş zamanlı uzaktan eğitim sürecinde öğrenci-öğretmen etkileşiminin geliştirilmesi için kullanılabilir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın katılımcıları Gaziantep ilinin Nizip ilçesine bağlı Yunus Emre ortaokulunda öğrenim gören 25 yedinci sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmada odak grup görüşmesine katılım sağlayan öğrencilerin görüşme sorularına objektif cevap verdikleri ve kendileri ile ilgili gerçek durumu ortaya koydukları varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

- Transaksiyonel Uzaklık: Öğrenmeyi ve öğretmeyi etkileyen psikolojik uzaklığa denir (Moore, 1997).
- Uzaktan Eğitim: Öğrenci ve öğretmenin, öğrenme-öğretme durumunun tamamı ya da çoğunun farklı mekanlarda olması ile oluşan eğitim türüdür (Moore ve Kearsley, 2011).
- Senkron Eğitim: Uzaktan eğitimde öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişimin iki yönlü olduğu uzaktan eğitim şeklidir (Olçay, 2011).
- Asenkron Eğitim: Uzaktan eğitimde sürecin farklı mekân ve farklı zaman dilimlerinde öğretmen ve öğrencinin etkileşime girme durumudur (Balcı, vd., 2012).

İKİNCİ BÖLÜM

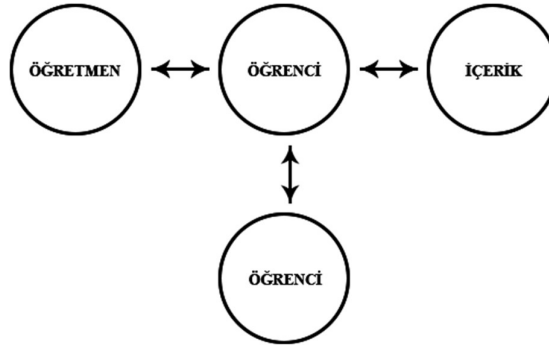
KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın amacına hizmet eden kuramsal dayanaklara yer verilmiştir.

2.1. Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitim; öğretmen ve öğrencinin, öğretme-öğrenme durumunun tamamı ya da çoğunun farklı mekanlarda olmasıyla oluşan eğitim türüdür. Öğretmen ve öğrenciler farklı mekanlarda oldukları için bir tür iletişim teknolojilerine bağımlıdırlar. Bu teknolojilerin başarılı bir şekilde kullanılabilmesi için, teknolojilere özel farklı tasarım ve mesajlaşma teknikleri öğrenilmelidir. Eğitim ve öğretim kurumlarındaki yöneticiler, öğretmenlerin dersleri tasarlamalarını ve öğrencilerle teknoloji yoluyla etkileşimde bulunmalarını sağlamak için kaynaklarını yüz yüze öğretimden farklı olarak organize etmek zorundadır (Moore ve Kearsley, 2011).

Uzaktan eğitimde birçok öge bulunmaktadır ve bu öğeler süreç içerisinde birbiriyle etkileşim halindedir (Garrison, 1993). Moore (1989) ve Garrison (1993) yaptıkları araştırmalar sonucunda bu öğelerin öğretmen, öğrenci ve içerik olduğunu belirtmişlerdir.

Şekil 1. Uzaktan eğitimde bulunan öğelerin birbirleriyle olan etkileşimi (Garrison, 1993; Moore, 1989; Schlosser ve Anderson, 1994).

Şekil 1 incelendiğinde uzaktan eğitim sürecine dahil olan öğrenci, öğretmen ve içerik arasındaki ilişki görülmektedir. Bu ilişkiye göre öğrenci ile öğrenci, öğrenci ile öğretmen ve öğrenci ile içerik arasında bir etkileşim bulunmaktadır. Alanyazın incelendiğinde uzaktan

eğitim sürecine dahil olan öğeler arasındaki bu ilişkiye yönelik birçok çalışma bulunmaktadır (Garrison, 1993; Moore, 1989; Schlosser ve Anderson, 1994).

Uzaktan eğitimde öğretmen ve öğrenci, öğretme-öğrenme durumunda farklı mekanlarda olduğu için uzaktan eğitimde bir aracının bulunması gerekmektedir. Günümüzde yaygın olarak kullanılan uzaktan eğitimde aracı olarak görev alan ve ayrıca planlama, kaynak sağlama, öğrencilere sunma gibi görevleri de üstlenen bir kurum bulunmaktadır (Johnson, 2003).

Uzaktan eğitim, birçok biçimde yapılabilmektedir. Uzaktan eğitim biçimleri Peters (2010) tarafından yedi ana başlıkta toplanmıştır. Bu yedi ana başlık hakkındaki bilgiler kısaca Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1
Uzaktan eğitim biçimleri (Peters, 2010)

İsim	Tanım
Sınava hazırlık	Uzaktan eğitim alan öğrencilere uygulanacak sınavlar ile ilgili yönergelerin ve kaynakların sunulduğu uzaktan eğitim şeklidir.
Mektupla eğitim	Öğrencilerin mektup aracılığıyla soru ve ödevlerini gönderdiği, öğretmenlerin de aynı şekilde değerlendirdiği uzaktan eğitim şeklidir.
Kitle iletişim	Yazılı araçların yanında radyo ve televizyonun da kullanıldığı uzaktan eğitim şeklidir.
Toplulukla uzaktan eğitim	Kitle iletişim şekline benzeyen bu eğitim şeklinin kitle iletişimden farkı, öğrencilerin toplu halde katılmaları zorunlu oldukları sınıfların olmasıdır.
Özerk öğrenen	Öğrenciler kendi öğrenimlerini planlayıp, içerik ve yöntemleri de belirledikleri uzaktan eğitim şeklidir.
Ağ destekli öğretim	Çevrimiçi ve çevrimdışı olarak öğrenme fırsatı sunan bu uzaktan eğitim şeklinde CD, DVD ve sanal oturumlar gibi araçlar kullanılır.
Teknoloji ile zenginleştirilmiş sınıf	Video konferans kullanılıp eş zamanlı olarak gerçekteştirilen uzaktan eğitim şeklidir.

Tablo 1 incelendiğinde günümüzde ağ destekli öğretim ve teknoloji ile zenginleştirilmiş sınıf biçimlerinin yaygın olarak kullanıldığı söylenebilir. Bu iki uzaktan eğitim biçimi senkron (eş zamanlı), asenkron (eş zamansız) ve hem senkron hem de asenkron uzaktan eğitim gibi geniş bir yapıda bulunmaktadır (Palloff ve Pratt, 2007). Asenkron uzaktan eğitim tek yönlü etkileşime sahip iken, senkron uzaktan eğitimde çift yönlü etkileşim bulunmaktadır (Ayvazreis, 2004).

2.1.1. Uzaktan Eğitimin Türleri

Bu bölümde uzaktan eğitim türlerine yer verilmiştir.

Senkron Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitim sürecinde öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişimin iki yönlü olduğu uzaktan eğitim şeklidir (Olçay, 2011). Bu uzaktan eğitim şeklinde öğretmenler ve öğrenciler internet aracılığıyla birbirleriyle telekonferans yapabilmektedirler (Arar ve Çakmakçı, 1999). Senkron uzaktan eğitim ortamlarına örnekler aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

- Sanal sınıf
- Video konferans
- Web semineri (Webinar)

Yukarıdaki maddelerde de görüldüğü gibi senkron uzaktan eğitim ortamlarına örnek olarak sanal sınıf, video konferans ve web semineri gibi çevrimiçi öğrenme ortamları verilebilir. Çevrimiçi öğrenme ortamlarında diyalog oluşturabilmek ve öğrenmeye katkı sunabilmek için internet ve web tabanlı teknolojilerin işe koşulduğu araçlar kullanılmaktadır (Dabbagh ve Ritland, 2005). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında canlı derslerin gerçekleştirilebilmesi için kullanılan bu araçlara sanal sınıf yazılımı denilmektedir (İzmirli ve Akyüz, 2017). Sanal sınıf yazılımlarına örnek olarak Zoom, Microsoft Teams ve Adobe Connect verilebilir.

Asenkron Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitimde öğretmen ve öğrencinin farklı zaman dilimlerinde etkileşime girmesi durumuna asenkron uzaktan eğitim denmektedir (Balcı, vd., 2012). Öğrenen, öğretmen ile iletişime geçmeden de eğitimini tamamlayabilmektedir (Kakar, 2008). Günümüzde asenkron uzaktan eğitim, daha çok web tabanlı olarak gerçekleştirilmektedir. Web tabanlı uzaktan eğitimde ders materyalleri genel olarak web üzerinden paylaşılmaktadır (Balcı, vd., 2012). Aşağıda asenkron uzaktan eğitim ortamları örneklerine yer verilmiştir.

- Öğretim yönetim sistemi (ÖYS)
- Bülten panosu
- Forum

Yukarıdaki maddelerde görüldüğü gibi asenkron uzaktan eğitim ortamlarına örnek olarak öğrenim yönetim sistemleri (ÖYS), bülten panosu ve forum verilebilir. Web tabanlı asenkron uzaktan eğitimde öğrenme yönetim sistemleri önemli bir konuma sahiptir. Öğrenen web sitesine bağlanarak kendi öğrenme becerisini kullanarak öğrenmeyi gerçekleştirir (Balcı, vd., 2012). Asenkron uzaktan eğitimde dersler uygulamalı olarak yapılamamaktadır ve öğrenci topluluğu dağınıktır (Erfidan, 2019).

2.2. Etkileşim ve İletişim

Kavramsal olarak 1700'lü yıllarda ortaya çıkan uzaktan eğitim (Ulu Kalın ve Baydar, 2020, s.263), 1980'li yıllarda televizyonun yaygınlaşmasıyla beraber kitle iletişim araçlarına taşınmıştır. Teknolojinin gelişimi eğitim kapsamında da birtakım değişimlere neden olmuştur. Önceki dönemlerde uzaktan eğitim ortamları okullarda öğrenilemeyen bilgilerin öğrenildiği ortamlar iken günümüzde ise okulun alternatifi olarak ele alınmaya başlanmıştır (Yavuz, 2017, s.16).

Toplum içerisinde bir birey olan insanoğlu içinde yaşadığı ortamda diğer bireylerle iletişim kurma ihtiyacına sahiptir. İnsan, iç dünyası dışına çıkmasını sağlayacak bilgiler edinmek ve başkaları ile etkileşim kurmak için küçük yaştan itibaren iletişim kurmaktadır (Tuna, 2014, s.4).

Türk Dil Kurumu (TDK) (2022) etkileşim kavramını “birbirini karşılıklı olarak etkileme işi” olarak tanımlamaktadır. Eğitimde etkileşimin amacı, öğrenci üzerinde

belirlenen hedef doğrultusunda davranış ve tutum değişikliğini sağlamaktır. Etkileşimin amaçları göz önünde bulundurulduğunda beş madde ön plana çıkmaktadır. Bunlar;

Öğrencinin;

1. Dikkatini çekmek,
2. İlgisini belli bir seviyenin üzerinde tutmak,
3. Öğrendiği bilginin kalıcılığını sağlamak,
4. Öğrendiği bilgiyi davranış ve tutumlara yansıtmak,
5. Öğrendiği bilgiyi yeni uygulamalara transfer etmek.

2.3. Transaksiyonel Uzaklık

Uzaktan eğitimi tanımlamak ve bir kuramı ifade etmek için ilk girişim 1972’de ortaya konulmuştur ve bu kuramın adına transaksiyonel uzaklık denmiştir. Bu kuramda uzaktan eğitimde öğrencilerin ve öğretmenlerin sadece coğrafi bir ayrılıkta olmadığı vurgulanmıştır (Moore, 1989). Bu ifadenin transaksiyonel uzaklık kuramının ana düşüncesini belirttiği söylenebilir.

Transaksiyonel kavramı bireyin kendi kendine eylem ve etkileşimi anlamına gelmektedir (Dewey ve Bentley, 1949). Transaksiyonel, alanyazında geçişsel, işlemsel, etkileşimsel ve durumsal gibi kelimelerle Türkçe’ye kazandırılmıştır (Horzum, 2007). Transaksiyonel uzaklık kuramına göre öğrenmeyi ve öğretmeyi etkileyen ana unsur ayrılıktır. Herhangi bir öğrenci ile o öğrencinin öğretmeni arasındaki psikolojik uzaklıklar aynı değildir (Moore, 1997). Başka bir ifadeyle transaksiyonel uzaklık göreceli ve süreklidir. Alanyazın incelendiğinde yüz yüze eğitimde bile transaksiyonel uzaklığın olduğu görülmektedir (İpek ve Terzi, 2010; Pehlivan, vd., 2018). Bu sonuçlara göre uzaktan eğitim, eğitim evreninin bir alt kümesidir ve uzaktan eğitimciler, geleneksel eğitim kuramı ve uygulamasına katkıda bulunabilirler. Ayrıca Rumble (1986), Moore’un ortaya koyduğu transaksiyonel uzaklık kavramına daha da geniş bakarak, transaksiyonel uzaklığın bütün eğitim ortamı ve durumları için geçerli olduğunu söylemiştir. Bir eğitim programındaki transaksiyonel uzaklığın kapsamı üç değişken kümesinden oluşmaktadır. Bu değişken kümeleri; “diyalog”, “yapı” ve “öğrenci özerkliği” olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Moore, 1997).

2.3.1. Diyalog

Diyalog, öğretmenler ya da öğrenciler tarafından, biri iletişime geçtiğinde ve diğerleri cevap verdiğinde ortaya çıkan etkileşimler sırasında geliştirilir. Diyalog ve etkileşim kavramları bazen birbirinin yerine kullanılmaktadır. Diyalogla etkileşim karşılaştırıldığında önemli bir ayırım yapılabilmektedir. Diyalog kavramı, diğer etkileşim türlerinin sahip olamayacağı pozitif özelliklere sahip bir veya birden fazla etkileşimi tanımlamak için kullanılmaktadır. Bir diyalog iletişime geçen her birey için amaçlı, yapıcı ve değerlidir. Diyalog halindeki herkes saygılı ve aktif bir dinleyicidir (Moore, 1997). Diyaloga katkıda bulunabilmek için iyi bir dinleyici ve saygılı bir konuşmacı olmanın gerektiği söylenebilir. Etkileşimler, olumsuz veya nötr olabilmektedir. Diyalogun bir eğitim ilişkisi üzerindeki olumlu durumu, öğrencinin gelişmiş bir şekilde anlaşılmasına yöneliktir. Diyalogun kapsamı ve niteliğinin oluşup oluşmadığı, dersin tasarımdan sorumlu bireyin veya bireylerin eğitim felsefesi, öğretmenin ve öğrencinin kişilikleri, dersin konusu ve çevresel faktörler tarafından belirlenir. Çevresel faktörlerin en önemlilerinden biri iletişim medyasıdır. Uzaktan eğitim alanı geliştikçe, iletişim medyasının yanı sıra, özellikle derslerin tasarımı, öğretmenlerin öğretimi ve öğrencilerin öğrenme stilleri gibi değişkenlere daha fazla dikkat edilmesi beklenmektedir. Her iletişim ortamının doğasının, öğrenci-öğretmen arasındaki diyalogun kapsamı ve kalitesi üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu açıktır. Öğrenci ve öğretmen arasındaki iletişimin tek yönlü olduğu televizyon veya çalışma kitabının bulunduğu bir eğitim programında, öğrenci-öğretmen arasında bir diyalog olmayacak ve bu medya, öğrenciden öğretmene mesaj taşıyamayacaktır. Öğrenciler, tek yönlü ortamlarda genellikle içsel yanıtlar verirler fakat öğretmenler, öğrencilere bireysel yanıtlar veremezler. Bunun yanı sıra posta ve yazışma aracılığı ile ders verilen bir öğrenci, iki yönlü etkileşime sahip olup öğretmenle diyalog kurabilmektedir fakat iletişim ortamı, etkileşimi yavaşlatmaktadır. Bu ortamda diyalog daha az kendiliğindedir fakat sınıf ortamında öğretilen benzer dersten daha yansıtıcıdır. İletişim ortamının etkileşim niteliği, öğretme-öğrenme durumunda diyalogun büyük bir belirleyicisidir (Moore,1997). İletişim ortamını yönlendirerek öğrenciler ve öğretmenler arasındaki diyalog artırılabilir, buna bağlı olarak transaksyonel uzaklığı azaltmak mümkün olabilmektedir. Kişisel bilgisayarlar başta olmak üzere etkileşimli elektronik telekonferans medyası, kayıt altına alınmış bir eğitim videolarından elde edilebilen diyalogdan daha yoğun, daha bireysel ve daha dinamik bir diyaloga izin vermektedir (Moore,1997). Bu sebeple transaksyonel uzaklıkta bu tür

ortamların, kaydedilen ortamlardan daha etkili bir şekilde köprü olabileceği söylenebilir. Diyalog, öğretmen ve öğrencinin kişiliğinden, bununla beraber dersin içeriğinden etkilenmektedir. Herhangi bir iletişim ortamının etkileşim potansiyeli ne kadar olumlu olursa olsun, deneyimsiz öğretmen tarafından kontrol edildiğinde diyalogun sağlanacağı kesin olarak söylenemez (Moore, 1997). Deneyimli öğretmenler ve öğrenciler tarafından kullanılan uzaktan eğitim ortamında öğrenci-öğretmen arasındaki diyalogun yüksek olduğu söylenebilir. Fen ve matematik gibi temel bilgi derslerini öğretirken, genellikle daha az diyaloga sahip bir yaklaşım gerekmektedir. Bununla birlikte, her bir öğretme-öğrenme durumlarının dinamikleri pozitif olsa bile transaksyonel uzaklığın azalmasını sağlayacak en önemli belirleyicilerinden biri, öğrenci-öğretmen arasındaki diyalogun olup olmamasıdır (Moore,1997).

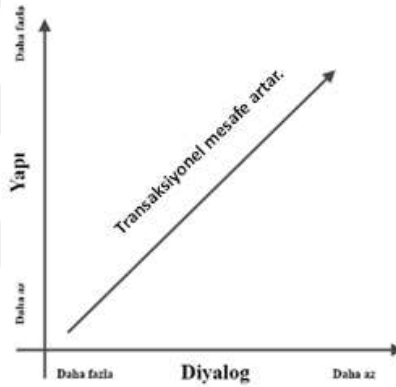
2.3.2. Yapı

Ders tasarımındaki öğeler ve öğretim programındaki çeşitli yapılandırmalar, transaksyonel uzaklığı belirleyen bir değişken kümesidir. Yapı, programın hedeflerinin ve öğretim stratejilerinin esnekliğini veya katılığını ifade etmektedir (Moore, 1997). Diğer bir deyişle yapı, bir eğitim programının her öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına hangi ölçüde uyum sağlayabileceğini belirtmektedir. Yapı da diyalog gibi nitel bir değişkendir. Bir programdaki yapının kapsamı, büyük ölçüde iletişim medyasının doğasına, öğretmenlerin duygusal özelliklerine, öğrencilerin kişiliklerine ve diğer özelliklerine, eğitim kurumlarının getirdiği kısıtlamalara göre belirlenir.

Kaydedilmiş bir televizyon programı neredeyse eğitmenin her kelimesiyle, her aktivitesiyle ve programın kurgusu her dakikası ile önceden yapılandırılmıştır ve herhangi bir diyalog yoktur. Bu nedenle programın öğrencilerden gelen girdileri dikkate alacak şekilde yeniden düzenlenmesi mümkün değildir (Moore, 1997). Yukarıdaki açıklama göz önünde bulundurulduğunda program olabildiğince yapılandırılmış ve öğrenci-öğretmen diyalogu mevcut değilse, öğrenciler ve öğretmenler arasındaki transaksyonel mesafe yüksek, az yapılandırılan ve öğretmen-öğrenci diyalogu oldukça fazla olan telekonferans programlarında ise transaksyonel mesafe düşük olacaktır (Moore, 1997). Öğrenciler öğretme-öğrenme durumunda önemli bir konuma sahiptir. Öğrencinin doğası ve öğrenmeyi

üstlenme potansiyeli herhangi bir eğitim programındaki transaksiyonel mesafe üzerinde önemli etkiye sahip olabilmektedir.

Yapı, diyalog ve öğrenci özerkliği arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bir programdaki yapı ve diyalogun durumuna göre öğrencinin kullanması gereken özerklik değişebilmektedir. Başarılı bir uzaktan eğitim, öğrenci-öğretmen diyalogu için uygun fırsatları sağlayan kuruma, öğretmene ve uygun şekilde yapılandırılmış öğrenme materyaline bağlıdır (Moore, 1997). Diğer bir deyişle kurum tarafından sağlanan destek, deneyimli öğretmen ve öğrencinin ortamda bulunması ve iyi hazırlanmış bir öğretim materyali; uzaktan eğitim ile verilen dersin daha öğretilbilir bir hal almasını sağlayacaktır. Şekil 4'te transaksiyonel uzaklık, yapı ve diyalog arasındaki ilişki yer almaktadır.

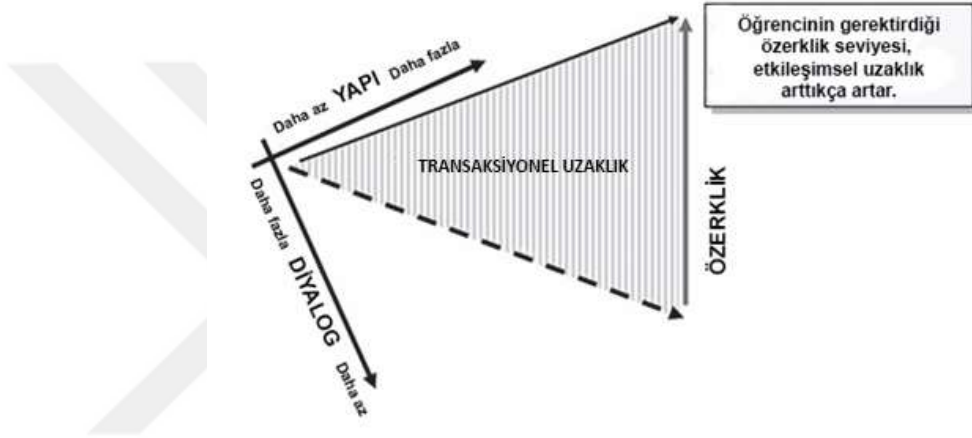
Şekil 2. Transaksiyonel Uzaklık Kuramının Yapı ve Diyalog Bileşenleri ile Arasındaki İlişki (Moore, 2018).

Şekil 2 incelendiğinde transaksiyonel uzaklık, yapının artması ve diyalogun azalması sonucunda artmaktadır. Bu durumun tersi olduğu süreçte ise uzaklığın azalacağı ve başarı oranının artacağı ifade edilebilir.

2.3.3. Öğrenci Özerkliği

Öğrenci özerkliği, uzaktan eğitimde öğretme-öğrenme durumunun öğrenci tarafını temsil etmektedir. Öğrenci özerkliği değişkeni; diyalog ve yapı değişkenlerinin veri analizleri sırasında ortaya çıkmıştır. Daha önce Alan Tough'un "the Adult's Learning Projects" (1971) adlı kitabında yer alan vaka çalışmalarında ve Carl Rogers'ın "Freedom to Learn" (1969) adlı kitabında da öğrenci özerkliğinden bahsedilmiştir. Moore'a göre (1972),

öğretim programındaki yapının veya diyalogun etkisi, bu programdaki öğrencilerin programın tasarımına ve yürütülmesine katılabildikleri ya da katılamadıkları ölçüde ortaya çıkmaktadır. Bu bilgiye dayanarak transaksiyonel uzaklığı yönetebilmek için dersin yapısı ve öğretmenin diyalogu iyi yönetmesi haricinde her bir öğrencinin ders programının tasarım ve yürütme aşamasına katılmasının önemli olduğu söylenebilir. Transaksiyonel uzaklık ile öğrenci özerkliği arasındaki ilişki Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 3. Transaksiyonel Uzaklık ve Öğrenci Özerkliği Boyutlarının İlişkisi (Moore, 2018).

Şekil 3 incelendiğinde transaksiyonel uzaklığın düşük olduğu bir derste öğrenciler, öğretmenleriyle devam eden diyaloglarına, öğrenme tarzlarına ve hızlarına uygun değişikliklere izin veren öğretim materyalleri sayesinde bilgi ve rehberlik almaktadır. Daha az özerk olan öğrenciler, transaksiyonel uzaklığın düşük olduğu derslere ihtiyaç duyarken özerkliği yüksek olan öğrenciler ise daha az diyalog ve daha fazla yapılandırılmış ders materyalleri aracılığıyla eğitim alarak ne zaman, hangi yollarla ve ne ölçüde ders çalışacakları konusunda kendileri için karar verebilmektedirler (Moore, 1972). Diğer bir deyişle transaksiyonel uzaklığın fazla olduğu derslerde öğrenci özerkliğinin yüksek olması gereklidir.

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde alanyazında araştırmanın amacına yönelik yapılan incelemeler sonucunda bulunan çalışmalara yer verilmiştir.

2.4.1. Yüz yüze Eğitimde Öğrenci-Öğretmen Etkileşimine Yönelik Araştırmalar

İpek ve Terzi (2010) gerçekleştirdikleri bir çalışmada öğrenci-öğretmen ilişkilerinin ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde nasıl gerçekleştiğini öğretmen görüşüne göre incelemişlerdir. Araştırmaya 2140 ilköğretim ve 460 lise öğretmeni olmak üzere toplamda 2600 öğretmen katkı sağlamıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen “Öğretmen-Öğrenci İlişkisi Değerlendirme Ölçeği” ile toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin öğrencilerin eğitimiyle ilgili her konuda rehberlik ettikleri ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak öğretmen-öğrenci ilişki düzeyi sınıf ve okul içi ilişki boyutlarında çoğu zaman iken okul dışı ilişki boyutunda ise bazen aralığında gerçekleşmiştir.

Pehlivan, Köseoğlu ve Şen (2018) gerçekleştirdikleri bir çalışmada öğretmen adaylarının algılarına göre öğretmenlerin sınıf içinde ödül ve ceza uygulamalarına hangi sıklıkla yer verdiği ve bu uygulamaların öğrenci-öğretmen etkileşimi üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırma nitel olarak yapılandırılmış ve veriler toplanırken görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını eğitim fakültesinde öğrenim gören on öğretmen adayı oluşturmaktadır. Ödül uygulamalarına ilişkin bulgulara bakıldığında öğretmen adaylarının çoğunun sınıf içinde kendilerinin ödüllendirildiği veya arkadaşlarının ödüllendirildiğine tanıklık ettikleri ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak bu durum öğrenci-öğretmen etkileşiminde olumlu düşüncelerin ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır. Ceza uygulamalarına ilişkin bulgulara bakıldığında öğretmen adaylarının çoğunun sınıf içinde kendilerinin cezalandırıldığı, şiddete uğradığı veya arkadaşlarının cezalandırıldığına, şiddete uğradığına tanıklık ettikleri ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak bu durum öğrenci-öğretmen etkileşiminde olumsuz düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Yüz yüze eğitimde öğretmen-öğrenci etkileşimine yönelik araştırmalar incelendiğinde genellikle öğrenci-öğretmen etkileşiminde olumsuz düşüncelerin ortaya çıktığı görülmektedir. Olumlu olan görüşlerde ise ödül sisteminin olduğu görülmüştür.

2.4.2. Uzaktan Eğitimde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimine Yönelik Araştırmalar

Yılmaz ve Aktuğ (2011) gerçekleştirdikleri çalışmada uzaktan eğitimde çevrimiçi ders veren öğretim elemanlarının etkileşim ve iletişim üzerine görüşlerini inceleyip değerlendirmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden olan olgu bilim desenini kullanan

araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşmeler ile veriler toplanmıştır. Çalışmanın katılımcılarını Uşak Üniversitesi Uzaktan Eğitim Meslek Yüksekokulunda görev yapan 5 öğretim görevlisi oluşturmaktadır. Katılımcılardan elde edilen görüşler doğrultusunda elde edilen bulgulara bakıldığında web tabanlı eşzamanlı uzaktan eğitimde iletişim genellikle tek taraflıdır ve öğretim üyeleri bu iletişim sürecine çok az dâhil olmaktadır. Öğrenciler ise kendi aralarında daha fazla iletişim halindedirler. Sonuç olarak web tabanlı eşzamanlı uzaktan eğitimde öğrenci-öğreten-ortam arasındaki iletişim önemlidir ve öğrenci katılımı ile mümkün olabilmektedir. Öğretenin bu iletişimi yönlendirerek sağlıklı sürdürülebilirliği için temel bilgisayar becerileri ve ortamda bulunan iletişim sistemlerinin kullanımına hâkim olabilmesi gerekmektedir. Araştırmacılar öğretmen ve öğrencinin öğrenme yönetim sistemi ve canlı sınıf uygulamalarını etkin şekilde kullanabilmesi için eğitime tabii tutulması gerektiğini dile getirmiştir.

Acar ve Yenmiş (2014), gerçekleştirdikleri bir araştırmada eğitimde sosyal ağların kullanılmasına ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda araştırma yöntemi olarak tek grup son test araştırma modelini kullanmışlardır. Araştırmanın evrenini Ankara Gazi Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi, Büro Yönetimi Eğitimi bölümünde öğrenim gören 82 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem olarak derslere sürekli katılım sağlayan 40 öğrenci oluşturmaktadır. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin iletişim boyutu ile ilgili görüşlerine bakıldığında yarısından çoğunun (%54) olumlu bir görüşe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Sonuç olarak araştırmada elde edilen bulgulara göre eğitimde Facebook kullanımının iletişim, iş birliği ve eğitimde yenilik boyutlarında pozitif yönde rol oynadığı görölmektedir. Araştırmacılar, uygulamalara yönelik bireysel veya işbirlikli öğrenmelerde, iletişimin ve kaynak paylaşımının yoğun ve önemli olduğu derslerde Facebook sosyal paylaşım sitesinden yararlanmaları tavsiyesinde bulunmuştur.

Kaysi ve Aydemir (2017) gerçekleştirdikleri bir çalışmada yapılmakta olan uzaktan eğitim uygulamalarında literatürde yer alan etkileşim çeşitlerinin gerekleşe durumlarını incelemişlerdir. Buna göre beş etkileşim boyutu ele alınmıştır. Bunlar; öğrenen-öğrenen etkileşimi, öğrenen-öğretim elemanı etkileşimi, öğrenen-içerik etkileşimi, öğrenen-arayüz etkileşimi, öğrenen-kurum etkileşimidir. Araştırmada nitel bir araştırma yöntemi olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışmanın katılımcılarını İstanbul ilindeki bir devlet üniversitesinde uzaktan eğitim ile öğrenim gören altı öğrenci ve bir öğretim elemanı

oluşturmaktadır. Veriler görüşme formları aracılığı ile toplanmıştır ve toplanan bu veriler içerik analizi aracılığıyla yorumlanmıştır. Araştırmada elde edilen bazı bulgulara göre öğrencilerin öğretim elemanıya ya da kendi aralarında olan etkileşimlerinin zayıf olduğu görülmüştür. Çalışmadan elde edilen sonuca göre katılımcıların beş boyuttaki etkileşim düzeyleri çok düşük düzeyde çıkmıştır. Araştırmacılar, öğretim elemanlarına sanal ortamdaki ders esnasında dikkat çekebilmesi için etkili iletişim yöntemlerini kullanabilecekleri eğitimler verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Çivril, Aruğaslan ve Özkara Özaydın (2017) gerçekleştirdikleri çalışmada metafor tekniğini kullanarak uzaktan eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik algılarını incelemiştir. Araştırmada nitel bir araştırma yöntemi olan olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2014 yılı, Süleyman Demirel Üniversitesi Uzaktan Eğitim Meslek Yüksekokulu'nda Bilgi Yönetimi, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı, Bilgisayar Programcılığı, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik, Çağrı Merkezi Hizmetleri, Tıbbi Tanıtım ve Pazarlama programlarında öğrenim gören 220 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Google Form aracılığıyla hazırlanan çevrimiçi veri toplama aracı ile toplanmıştır. Elde edilen veriler nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ile kavramsallaştırıldıktan sonra belirli kategori ve temalar altında toplanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular sayısallaştırılarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen veriler “Esneklik”, “Erişilebilirlik”, “Eğitsel”, “Etkileşim” ve “Duyuşsal olarak beş kategoriye ayrılmıştır. Sonuç olarak bu metaforlar incelendiğinde öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik algılarının çoğunlukla olumlu olduğu görülmüştür. Kategoriler arasında “Etkileşim” metaforlarının en fazla olumsuz ifadeye sahip olduğu belirtilmiştir. Olumsuz görüşlerin nedenleri arasında iletişimin önemli bir rol oynadığı gözlemlenmektedir. Araştırmacılar uzaktan eğitim kurumlarının iletişim ve etkileşime önem vermesi yönünde öneride bulunmuştur.

Gürer, Tekinarslan ve Yavuzalp (2017) gerçekleştirdikleri bir çalışmada eşzamanlı uzaktan eğitim ortamında ders veren öğretim elemanlarının uzaktan eğitim hakkındaki görüşlerini derinlemesine incelemiştir. Araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden olan mülakat ve doküman analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 eğitim öğretim yılı bahar dönemi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde senkron uzaktan eğitim yoluyla ders veren 12 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Veriler analiz edilirken betimsel analiz yöntemini kullanan araştırmacılar, daha önceden belirlenen temalar

doğrultusunda bulgular tanımlamış ve yorumlamıştır. Elde edilen bazı bulgulara göre öğretim elemanları, senkron uzaktan eğitimde yapılan derslerdeki en büyük eksikliğin yüz yüze iletişim olduğunu vurgulamıştır. Araştırma sonucuna bakıldığında öğretim elemanlarının uzaktan eğitimle ilgili hem pozitif hem de negatif görüşlere sahip olduğu görülmektedir. Öğretim elemanları çevrimiçi ortamda öğretimin nasıl yapılacağı ile ilgili eğitime ve desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca yüz yüze verilen derslerdeki etkinlikleri çevrimiçi ortamda uygulamak istediklerinde, öğrencilerin ve öğretmenlerin motivasyon, performans ve derse olan ilgilerini etkilediği söylenebilir. Düşük etkileşim düzeyi akademisyenlerin uzaktan eğitim yöntemi ile ders vermeye direnç oluşturmalarına ve ilgilerinin azalmasına neden olmaktadır. Araştırmacılar senkron uzaktan öğrenenlerin, düzenlenen öğretim faaliyetleri ile ilgili görüşlerinin incelenebileceğini ifade etmiştir.

Arslan ve Korkmaz (2019) gerçekleştirdikleri çalışmada ilahiyat lisans tamamlama uzaktan eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumlarını ve etkileşim kaygılarını incelemeyi amaç edinmiştir. Araştırmada nicel bir araştırma yöntemi olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın katılımcıları Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Lisans Tamamlama Uzaktan Eğitim’de öğrenim gören toplam 117 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada verileri elde edebilmek için “Etkileşim Kaygı Ölçeği” ve “Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bazı bulgulara göre öğrencilerin etkileşim kaygı düzeyleri orta düzeydedir. Başka bir deyişle daha düşük olması beklenen kaygı düzeyinin, beklenenden daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmacılar, canlı derslerde öğretim elemanlarının öğrencilerle etkileşim kurması ve öğrenci yönetim sisteminde bulunan farklı zamanlı iletişim kaynaklarını sık kullanmalarının kaygıyı düşürebileceği yönünde öneri sunmuştur.

Cemaloğlu ve Koçak (2020) gerçekleştirdikleri bir çalışmada sosyal ağlarda öğrenci-öğretmen etkileşimine yönelik öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim desenini tercih eden araştırmacılar, çalışma grubunu kartopu örnekleme yöntemi ile seçmişlerdir. Bu yöntem sonucunda toplam 11 farklı branşta bulunan 24 öğretmenin görüşlerine yer verilmiştir. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formu aracılığı ile toplanmış olup analiz aşamasında nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenler, öğrencileriyle en çok “WhatsApp” sosyal paylaşım uygulaması üzerinden iletişim kurmuştur. Sosyal paylaşım siteleri ve uygulamaları aracılığıyla

öğrencilerle iletişim kuran öğretmenler, bu iletişim şeklinin hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin bulunduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilere yapılan bilgilendirmeler ve duyuruların hızlı bir biçimde yapılabilmesi nedeniyle sosyal ağlar pratik bir iletişim aracı olarak görülmektedir. Sonuç olarak sosyal ağlar, insanların iletişim ve etkileşim sürecini şekillendirmektedir. Günlük yaşantının bir parçası haline gelen sosyal medyanın eğitim sürecinde kullanılabilirliği, öğrenci-öğretmen etkileşimi, etik ve pedagojik boyutları üzerine araştırmalar yaygınlaşmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre “WhatsApp” uygulaması üzerindeki öğrenci-öğretmen etkileşimine odaklanan araştırmalar geliştirilmelidir.

Özdoğan ve Berkant (2020) gerçekleştirdikleri araştırmada Türkiye’de uygulanan uzaktan eğitim sürecine ilişkin paydaşların sorunlara ve çözüm önerilerine yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemini kullanılmıştır. Araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak 137 paydaştan toplanmıştır. Verilerin toplanmasının ardından içerik analizi çalışması yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre motivasyon kaybı, ölçme değerlendirmenin olmaması ve internet ve bilgisayar gibi kaynakların yetersizliği dezavantaj olarak ifade edilmiştir. Paydaşların çözüm önerileri çoğunlukla fırsat eşitliği, derse katılım ve etkileşimin artırılması ders sayılarının azaltılması şeklinde olmuştur.

Alper (2020) gerçekleştirdiği çalışmada Covid-19 pandemi döneminde daha önce deneyim edinmemiş K-12 düzeyindeki okulların uzaktan eğitim sistemine geçiş sürecini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada 71 öğretmene yarı yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir. Verilerin toplanmasının ardından içerik analizi çalışması yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre genel olarak yüz yüze olamama ve sürekli ekran başında olma gibi olumsuzlukların olduğu belirtilmiştir.

Canpolat ve Yıldırım (2021) gerçekleştirdikleri araştırmada ortaokul öğretmenlerinin gerçekleştirdikleri Covid-19 uzaktan öğretim uygulamalarına yönelik edindikleri tecrübeleri ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim araştırma yöntemini kullanmışlardır. Araştırmanın katılımcılarını Eskişehir ili, Çifteler ilçesindeki ortaokullarda görev yapan sekiz öğretmen oluşturmaktadır. Veriler toplanırken araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Verilerin toplanmasının ardından içerik analizi

çalışması yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin derslere az katılım sağladığı, öğrencilerin dijital okuryazarlıklarının düşük olduğu, uzaktan eğitimin zorunlu gerçekleştirildiği, öğrencilerin iletişim becerilerinin az olduğu ve sunulan içeriklerin yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Sonuç olarak araştırmada elde edilen bulgulara göre öğrencilerin az soru sorduğu ve etkileşimin az olduğu grlmektedir. Araştırmacılar sonraki çalışmalar için öğretmenlerin memnuniyetinin gerekçelerinin daha derinlemesine anlaşılabilmesi ve daha ayrıntılı incelemeler yapılabilmesi için görüşlerinin karma araştırma yöntemleri kullanılarak daha kapsamlı ve derinlemesine sonuçların elde edildiği araştırmaların yapılması tavsiyesinde bulunmuştur.

Uzaktan eğitime yönelik ilgili araştırmalar incelendiğinde genel olarak ğretmen-ğrenci arasında etkili bir iletişimin olmadığı grlmektedir. Olumlu bulgularda öğrencilerin diyalog kurabildiklerinde öğrenmeyi gerçekleştirmede başarılı oldukları, derse olan motivasyonlarının yükseldiği görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın modeli, bağlam ve katılımcıları, veri toplama süreci ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması (case study) yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması bilimsel araştırma gerçekleştirmenin çeşitli yollarından biridir (Aytaçlı, 2012). Durum çalışması, bir olay ve bağlam arasındaki güncel bir durumu doğal yaşam alanında irdeleme ile ilişkilidir (Yin, 2014). Bassey'e (1999) göre ise durum çalışması; bir bireyi, grubu anlama veya tahmin etmeyi vurgulayan bir araştırma yaklaşımıdır. McMillan (2000), durum çalışmasını bir ya da birden çok olayın, birbirine bağlı sistemlerin derin bir şekilde incelenmesi olarak tanımlamıştır. Durum çalışması alanyazında farklı isimlerle bilinmektedir. Alanyazın incelendiğinde; örnek olay inceleme çalışması, durum çalışması, vaka çalışması ve olay incelemesi isimleriyle karşılaşmıştır (Aytaçlı, 2012).

Bir durum, örnek vaka; tek bir birey ya da topluluktan oluşabildiği gibi bir grup (aile vb.) ile alakalı da olabilir. Bu grup bir okuldaki öğretmenlerden oluşabileceği gibi bir sınıftaki öğrencilerden de oluşabilmektedir (Saban ve Ersoy, 2019). Birçok durum çalışması deseni bulunmaktadır. Gerçekleştirilen bu çalışmada bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Bütüncül tek durum deseni, üç farklı nitelikte kullanılabilir. İlk nitelikte iyi çözülmüş bir kuramın çürütülmesi ya da kabul edilmesi amaçlanmaktadır. İkinci nitelikte normal şartlara aykırı ya da kendine özgü durumlarda bütüncül tek durum deseninden yararlanılmaktadır. Üçüncü nitelikte ise daha önce çalışılmamış durumlarda bütüncül tek durum desenine başvurulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu çalışmada üçüncü niteliğe yer verilmiştir.

Durum çalışmaları genel olarak;

- Olayı ayrıntılı tanımlamak,
- Olayla ilgili olabilecek açıklamaları geliştirmek,

- Olayı değerlendirmek,

amacıyla kullanılmaktadır (Gall, vd., 1996). Durum alışması, sıra dışı durumların da derinlemesine araştırılmasını sağlamaktadır.

Bu araştırmada Covid-19 uzaktan eğitim dönemi, orta okulda öğrenimine devam eden ğrencilerinin canlı derslerde transaksiyonel uzaklık algıları incelendiği için bu yöntem tercih edilmiş ve yönteme uygun bir süreç izlenmiştir.

3.2. Bağlam ve Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını 2020-2021 eğitim-ğretim yılı ikinci döneminde Gaziantep'in Nizip ilçesine bağlı Yunus Emre Ortaokulu yedinci sınıfta öğrenim gören 25 ğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin tümünün canlı ders kayıtları incelenmiş, dokuzu ile de odak grup görüşmesi yapılmıştır. Çalışma grubu olarak bu grubun seçilmesinin nedeni, araştırmacının öğrencilere kolay ulaşabilecek durumda olmasıdır.

Öğrenciler, Covid 19 pandemisi döneminin sürdüğü 2020-2021 eğitim-ğretim yılı ikinci döneminde evrimii canlı dersler şeklinde uzaktan eğitim almışlardır. Öğrencilerin iki dönemdir evrimii canlı ders alma deneyimi de bulunmaktadır. Araştırmaya katılan sınıfta evrimii canlı dersler Zoom sanal sınıf yazılımı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi, Sosyal Bilimler ve İngilizce derslerini evrimii canlı olarak almışlardır. Öğrenciler haftada beş farklı derste toplam on sekiz saat canlı ders yapmışlardır. Araştırma sorularına yanıt aramak için ğrencilerin Matematik dersi kayıtları (7 hafta – haftada 2 ders saati - 6 saat 13 dakikalık canlı ders saati) araştırma kapsamında detaylı olarak incelenmiştir. Matematik dersi kayıtlarının incelenmesinin nedeni, bu derse katılım oranının diğer derslere nazaran yüksek olmasıdır. Ders kayıt verilerinin toplanmasına öğrencilerin sisteme alışma durumları göz önünde bulundurularak ikinci hafta itibariyle başlanmıştır.

3.3. Veri Toplama Süreci

3.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırma sorularına yanıt aramak için odak grup görüşmesi formu ve canlı ders kayıtları veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Araştırma verileri toplanmadan önce etik kurul izni alınmış (EK 1) ve ardından MEB'ten de veri toplamak için izin alınmıştır (EK 2).

Odak Grup Görüşme Formu

Araştırmada öğrenci ve öğretmen arasındaki diyalogun transaksiyonel uzaklık kuramı bağlamında incelenebilmesi için iki uzman tarafından altı oturum düzenlenerek görüşme soruları geliştirilmiştir. Odak grup görüşme soruları aşağıdaki adımlar izlenerek geliştirilmiştir:

1. Alanyazında bulunan transaksiyonel uzaklık algısı ile ilgili geliştirilen veya uyarlanan ölçeklerden bulunmuştur. 12 ölçekten yararlanılmıştır. Öğrenci ve öğretmen arasındaki diyalogun incelenebilmesi için geliştirilen veya uyarlanan bu ölçekler yardımıyla temaların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bir başka ifade ile transaksiyonel uzaklık algısının diyalog boyutunun göstergeleri belirlenmeye çalışılmıştır.
2. Temalar belirlenirken ölçeklerin diyalog veya diyalogla ilişkili boyutlarındaki maddeler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu maddeler temel alınarak diyalog boyutuna ilişkin temalara erişilmeye çalışılmıştır. Diyalog boyutuna ilişkin temalar ve temaların belirlenmesinde kullanılan ölçekler ve boyutları Tablo 2'de verilmiştir.
3. Ölçeklerden yararlanılarak diyalog boyutuna dokuz ilişkin aşağıdaki dokuz temaya (göstergeye) ulaşılmıştır:
  - iletişim ortamı sağlama
  - paylaşım ortamı sağlama
  - değer verme
  - işbirliği oluşturma
  - soruları yanıtlama

- geri bildirim verme
  - öğrenmeye katkı sağlama
  - motivasyona katkı sağlama
  - yardım etme
4. Öğretmen ve öğrenci arasındaki diyalogun incelenebilmesi için belirlenen temalar bağlamında görüşme soruları hazırlanmıştır. Görüşme soruları oluşturulduktan sonra taslak odak grup görüşme formu, yüz görünüş ve kapsam geçerliği için üç uzmanın (açık ve uzaktan öğrenme alanında uzman) görüşüne sunulmuştur. Uzman dönütleri doğrultusunda görüşme formu yeniden düzenlenmiştir.
5. Uzman görüşleri doğrultusundan düzenlenen görüşme formu için pilot uygulama yapılmıştır. Görüşme formunda yer alan soruların anlaşılabilirliğinin belirlenebilmesi için pilot görüşme, araştırma katılımcıları ile aynı eğitimleri alan ancak farklı bir okulda öğrenim gören bir yedinci sınıf öğrencisi ile yapılmıştır. Pilot çalışma sonucunda odak grup görüşme formunun var olan halinin uygulanabileceği görülmüştür. Odak grup görüşme soruları EK 4’te yer almaktadır.

Tablo 2
Diyalog boyutuna ilişkin temalar ve temaların belirlenmesinde yararlanılan ölçekler ve boyutları

Tema	Ölçek Adı	Boyut	Geliştiren	Türkçeye uyarlayan
İletişim ortamı sağlama	e-Seminer ile Öğrenme Deneyimi	Diyalog	Zhang (2003)	Beylik (2016)
	Transaksiyonel uzaklık algısı	Diyalog	Horzum (2011)	-
Paylaşım ortamı sağlama	Etkileşimsel uzaklık algısı	Öğretim Elemanı ile Diyalog	Huang (2015)	Uzun (2019)

	Transaksiyonel Uzaklık Algısı	Diyalog	Horzum (2011)	-
İşbirliği oluşturma	Transaksiyonel Uzaklık Algısı	Diyalog	Horzum (2011)	-
	e-Seminer ile Öğrenme Deneyimi	Öğrenen özerkliği *	Chen (1997)	Beylik (2016)
	İşlemsel uzaklık	Öğrenci-öğretmen etkileşimi	Zhang (2003)	Yılmaz ve Keser (2014)
Soruları yanıtlama	İşlemsel uzaklık	Öğrenci-öğretmen etkileşimi	Zhang (2003)	Yılmaz ve Keser (2014)
	e-Seminer ile Öğrenme Deneyimi	Diyalog	Zhang (2003)	Beylik (2016)
	İşlemsel uzaklık	Öğrenci-öğretmen etkileşimi	Zhang (2003)	Yılmaz ve Keser (2014)
Geri bildirim verme	Transaksiyonel Uzaklık Algısı	Diyalog	Horzum (2011)	-
	Transactional distance	Transactional distance between students and teacher	Weidlich ve Bastiaens (2018)	-
	İşlemsel uzaklık	Öğrenci-öğretmen etkileşimi	Zhang (2003)	Yılmaz ve Keser (2014)
Yardım etme	İşlemsel uzaklık	Öğrenci-öğretmen etkileşimi	Zhang (2003)	Yılmaz ve Keser (2014)

	Transaksiyonel Uzaklık Algısı	Diyalog	Horzum (2011)	-
	Transactional distance	Transactional distance between students and teacher	Weidlich ve Bastiaens (2018)	-
	Transactional distance	Transactional distance between students and teacher	Weidlich ve Bastiaens (2018)	-
	Transaksiyonel Uzaklık Algısı	Diyalog	Horzum (2011)	-
	İşlemsel uzaklık	Öğrenci-öğretmen etkileşimi	Zhang (2003)	Yılmaz ve Keser (2014)
	Transaksiyonel Bulunuşluk Ölçeği	Öğretmen transaksiyonel bulunuşluğu	Shin (2001)	Kartal (2019)
	e-Seminer ile Öğrenme Deneyimi	Diyalog	Zhang (2003)	Beylik (2016)
Değer verme	Transactional distance	Transactional distance between students and teacher	Weidlich ve Bastiaens (2018)	-
	Transaksiyonel Bulunuşluk Ölçeği	Öğretmen transaksiyonel bulunuşluğu	Shin (2001)	Kartal (2019)
	Transaksiyonel Bulunuşluk Ölçeği	Öğretmen transaksiyonel bulunuşluğu	Shin (2001)	Kartal (2019)
	Transaksiyonel Bulunuşluk Ölçeği	Öğretmen transaksiyonel bulunuşluğu	Shin (2001)	Kartal (2019)
	Etkileşimsel uzaklık algısı	Öğretim Elemanı ile Diyalog	Huang (2015)	Uzun (2019)

Motivasyona katkı sağlama	Transaksiyonel Uzaklık Algısı	Diyalog	Horzum (2011)	-
Öğrenmeye katkı sağlama	Transaksiyonel Uzaklık Algısı	Diyalog	Horzum (2011)	-

* = Bu ölçeğin “öğrenen özerkliği” boyutundaki işbirliği oluşturma ile ilgili ölçek maddesi, “diyalog” boyutunun işbirliği oluşturma temasını desteklediğinden dolayı dayanak olarak alınmıştır.

Odak Grup Görüşmesinin Yapılması

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmesi esnasında iki adet kayıt cihazı ile görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Kayıt alınmaya başlamadan önce görüşmenin akışına ilişkin yönergeler katılımcılara dağıtılmıştır ve alınan kayıtların araştırmacı tarafından raporlaştırılacağı iletilmiş ve raporlarda kesinlikle katılımcıların adlarının yer almayacağı ya da katılımcılara atıfta bulunulmayacağı belirtilmiştir. Katılımcılar, görüşme öncesinde bilgilendirilmiş ve araştırmaya katılımları için veli onamlarının (EK 3) yanı sıra öğrencilerden de sözlü onamlar alınmıştır. Görüşme esnasında önemli görülen bölümler kısa notlar halinde alınmıştır. Odak grup görüşmesi yedinci sınıfta öğrenim gören dokuz öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme süresi 1 saat 11 dakika sürmüştür.

Odak grup görüşmesinde her ne kadar kurallar uygulansa da birtakım sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu sorunlar ile ilgili baş etme yollarını araştıran araştırmacı, olası bir ortaya çıkacak sorunlarla ilgili çözümler elde etmiştir. Bu çözümlere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 3

Odak grup görüşmesinde karşılaşılan sorunlar ve önerilen çözümler (Şahsuvaroğlu ve Ekşi, 2011).

SORUN	ÇÖZÜM
1. Bazı katılımcıların görüşmeye katkısı çok az olabilir ya da katılımcılar kendilerine söz verilmesini bekleyebilirler.	1. Tartışmanın ve herkesin katılımının ne denli önemli olduğu vurgulanmıştır.
2. Baskın (dominant) katılımcılar olabilir.	2. Baskın katılımcıya fikirlerini belirttiği için teşekkür edilerek

diğer katılımcıların da dinlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

3. Çekingen (pasif) katılımcılar olabilir.

3. Herkesin, temsil ettiği grubun fikirlerini ortaya koyması için katılımının önemli olduğu vurgulanmıştır. Fikrini açıklama konusunda ürkek davrananlara karşı duyarlı davranılmıştır.

Ders Kayıtları

Araştırmanın çalışma grubunda bulunan öğrenciler ve öğretmenler arasındaki diyalogun transaksyonel uzaklık kuramı bağlamında incelenmesi amacıyla belirlenen okul ve sınıftaki öğrencilerin müfredata uygun saatlerde işlenen derslerin kayıtları alınmıştır. Zoom programı aracılığıyla canlı derslerini yapan öğrencilerin Matematik dersi kayıtları (7 hafta – 14 ders saati – 6 saat 13 dakikalık canlı ders saati) bu araştırma kapsamında analiz edilmiştir. Alınan ders kayıtları ders sürecinin yedi haftalık kısmını oluşturmaktadır. Ders kayıtlarının sürelerine ait veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4
Canlı ders kayıt süreleri

Ders Kayıt No	Ders Kaydı Süresi
Ders video kaydı 1	49 dakika
Ders video kaydı 2	1 saat 7 dakika
Ders video kaydı 3	37 dakika
Ders video kaydı 4	41 dakika
Ders video kaydı 5	58 dakika
Ders video kaydı 6	43 dakika

Ders video kaydı 7 1 saat 13 dakika

Toplam 6 saat 13 dakika

Ders sürecinde herhangi bir müdahalede bulunulmadan alınan bu kayıtlar, “NVivo 12” nitel veri analizi programı ile analiz sürecine dahil edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Yapılan bu araştırmada verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde görüşme transkriptleri, doküman metinleri ve gözlem notları doğrudan alıntılarla probleme ilişkin veriyi üst tema, kategori ve alt tema altında anlamak ve sunmak amaçtır. Kısaca betimsel analiz, araştırmada toplanan verilerden (gözlem, doküman ve görüşme) doğrudan alıntılar yaparak verileri okuyucuya betimsel bir tarzda sunmaktır.

Araştırmanın analiz bölümünde Nvivo 12 programından destek alınmıştır. Nvivo 12 nitel veri analizini gerçekleştirme aşamasında yardım sağlayan nitel analiz programlarından biridir (Bazeley ve Jackson, 2013).

Betimsel analiz yöntemi ile elde edilen veriler daha önce oluşturulan temalar doğrultusunda özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Özdemir, 2010). Araştırmanın analiz bölümünde betimsel analizin dört aşamalı işlem basamakları takip edilmiştir (Karataş, 2017):

1. Çerçeve oluşturma: Bu aşamada verilerin ana temaları belirlenir.
2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Çerçeve oluşturma aşamasında belirlenen temalar doğrultusunda veriler okunur ve düzenlenir.
3. Bulguların tanımlanması: Verilerin kolay, net ve açık bir şekilde tanımlanması bu aşamada gerçekleşir.
4. Bulguların yorumlanması: Bulgular tanımlandıktan sonra ilişkilendirilir ve açıklamaları yapılır.

Araştırma esnasında görüşme, ders kayıtları ve araştırmacı notları gibi farklı veri toplama araçlarından toplanan veriler, araştırma soruları doğrultusunda analiz edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde, çevrimiçi uzaktan eğitim ortamlarında transaksiyonel uzaklık kuramı bağlamında öğrenci-öğretmen etkileşimini inceleyen araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Araştırma esnasında elde edilen verilerin analiz sonuçları kapsamında her bir alt probleme yönelik bulgular incelenmiş ve araştırma soruları altında raporlaştırılmıştır. Araştırma doğrultusunda belirlenen problemler aşağıda yer almaktadır:

1. Canlı derslerde öğretmenler, iletişime geçmek isteyen öğrencilere nasıl bir ortam hazırlamaktadır?
2. Canlı derslerde öğretmenler, paylaşım yapmak isteyen öğrencilere nasıl bir ortam hazırlamaktadır?
3. Canlı derslerde öğretmenlerin öğrencilere değer verme durumları nasıldır?
4. Canlı derslerde öğretmenler, iş birliğini artırmaya yönelik neler yapmaktadır?
5. Canlı derslerde öğretmenlerin, öğrencilerin performanslarına ilişkin geri bildirim verme durumları nasıldır?
6. Canlı derslerde öğretmenlerin, öğrencilerin sorularını yanıtlama durumları nasıldır?
7. Canlı derslerde öğretmenlerin öğrenciler ile diyalogu öğrencinin öğrenmesini nasıl etkilemektedir?
8. Canlı derslerde öğretmenlerin öğrenciler ile diyalogu öğrenci motivasyonunu nasıl etkilemektedir?
9. Canlı derslerde öğretmenler, öğrenciler yardıma ihtiyaç duyduğunda neler yapmaktadır?
10. Canlı derslerde öğrenciler ve öğretmenler arasında psikolojik uzaklık mevcut mudur?

Odak grup görüşmesinden elde edilen veriler incelenerek kodlamalar yapıp sonrasında önceden belirlenen temalar altında toplanmıştır. Temalar ve kategoriler tablolaştırılarak düzenlenmiştir. Odak Grup, Öğrenci-1, Odak Grup, Öğrenci-2...gibi kodlanan öğrenci görüşlerine yerilmiştir. Video kayıtlarından elde edilen veriler de benzer

şekilde raporlaştırılmış ve gözlemcinin görüşlerine yer verilmiştir. Gözlemler, araştırmacı tarafından gözlem formu doldurularak yapılmıştır. Verilerin analizine ilişkin detaylı raporlar ilgili başlık altında yer almaktadır. Araştırma doğrultusunda yedi hafta boyunca gözlem yapılmıştır. Gözlem esnasında araştırmacı; kısa notlar ve ders kayıtları almıştır. Uygulama ve odak grup görüşmesi sonucunda nitel veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Bu veriler ayrıca alt araştırma sorularına da yansıtılmıştır.

4.1. Canlı Derslerde Öğretmenlerin İletişime Geçmek İsteyen Öğrencilere Ortam Hazırlama Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmesinde dokuz yedinci sınıf öğrencisine transaksiyonel uzaklığa yönelik belirlenen temalar arasında bulunan “*iletişim ortamı sağlama*” temasına yönelik sorular sorulmuştur, bu sorular ile canlı derslerde öğretmenler ile öğrenciler arasındaki iletişim süreçlerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca belirlenen temaya yönelik canlı ders kayıtlarının analizi de yapılarak sürece dahil edilmiştir. Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edilerek belirtilen görüşler temalaştırılmıştır ve Tablo 5’te özetlenmiştir:

Tablo 5

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “iletişim ortamı sağlama” teması ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar

Temalar	Alt temalar	Görüş belirten öğrenci sayısı
İletişim ortamı sağlama	Öğretmenin iletişime geçme isteği sonucunda öğrencinin tedirgin olması, gerilmesi	6

Öğrencinin rahatlıkla iletişime geçebilmesi 5

Öğrencinin çekinmesinden ötürü iletişime geçememesi 4

Öğretmenin iletişime geçme isteği sonucunda memnun olması 3

Tablo 5’te görüldüğü üzere canlı derslerde öğretmenlerin iletişime geçmek isteyen öğrencilere nasıl bir ortam hazırladıklarına ilişkin öğrenci görüşleri sorulduğunda, görüşler iletişim için; “*öğretmenin iletişime geçme isteği sonucunda öğrencinin tedirgin olması, gerilmesi*”, “*öğrencinin rahatlıkla iletişime geçebilmesi*”, “*öğrencinin çekinmesinden ötürü iletişime geçememesi*” ve “*öğretmenin iletişime geçme isteği sonucunda memnun olması*” olarak dört alt tema altında toplanmıştır. “*İletişim ortamı sağlama*” teması altında bulunan “*öğretmenin iletişime geçme isteği sonucunda öğrencinin tedirgin olması, gerilmesi*” ve “*öğrencinin rahatlıkla iletişime geçebilmesi*” alt temaları öğrencilerin en fazla değindikleri konular olmuştur. Bunun yanı sıra “*öğrencinin çekinmesinden ötürü iletişime geçememesi*” ve “*öğretmenin iletişime geçme isteği sonucunda memnun olması*” ise diğer alt temalara oranla öğrenci görüşleri arasında daha az yer tutmuştur.

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin belirttiği görüşler doğrultusunda; canlı ders esnasında öğretmenlerin iletişime geçme isteği sonucunda öğrencilerin tedirgin oldukları, gerildikleri ve motivasyonlarının düştüğü anlaşılmaktadır. Öğrenciler bu nedenle “*iletişime geçmek*” istemediklerini belirtmişlerdir. Bu görüşü yansıtan bazı öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Hocalarım kendileri beni kaldırdığında genelde bu soruyu anladın mı anlamadın mı diye sorular soruyorlar. Ben de anlamadım diyerek karşılık veriyorum, ayrıca hoca bana soru sorduğunda ben biraz heyecanlanıyorum

acaba doğru mu yapacağım yanlış mı yapacağım diye tedirgin oluyorum.”
(*Odak Grup, Öğrenci-6*).

“Hocam mesela söz hakkı istemediğimde beni kaldırıncaya geriliyorum, sonrasında dersle alakam kalmıyor.” (*Odak Grup, Öğrenci-1*).

Ayrıca öğrenciler, canlı ders esnasında kendileri “iletişime geçmek” istediklerinde rahatlıkla öğretmenleri ile iletişime geçebildiklerini belirtmişlerdir. Bu görüşü yansıtan bazı öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“El kaldırdığımızda veya konuştuğumuzda bize izin veriyorlardı. Herhangi bir şekilde beni terslemiyorlardı.” (*Odak Grup, Öğrenci-2*).

“Genellikle öğretmenlerimiz bize söz verdiğinde yanlış yaptıysak soruyu güzel bir şekilde anlatıyor. Eğer doğru yaptıysak ve anlamayan arkadaşlar olduysa onlara güzel şekilde anlatıyorlar.” (*Odak Grup, Öğrenci-5*).

Canlı ders esnasında öğretmenleri ile her ne kadar iletişime geçebildiklerini ifade eden çoğunluk bir grup olsa da dört öğrenci “iletişime geçemediklerini” belirtmiştir. Bu öğrenciler çekindikleri, bu nedenle de “iletişime geçmekten” korktuklarını dile getirmiştir. Bu görüşü yansıtan bazı öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Derslerde söz hakkı almak istemedim, çünkü çekiniyordum.” (*Odak Grup, Öğrenci-7*).

“Ben de aynı şekilde söz almadım. Dersteyken öğretmenlerden çekiniyordum.”
(*Odak Grup, Öğrenci-8*).

İletişim ortamı sağlama temasının dördüncü alt teması olan “öğretmenin iletişime geçme isteği sonucunda öğrencinin memnun olması durumu” temasının oluşmasında rol oynayan üç öğrenci canlı ders ortamındaki öğretmenin iletişime geçme sürecinden memnun olduklarını, fakat iletişime geçme süreci kontrol altında olmadığı durumlarda (Örneğin; canlı ders esnasında gürültünün üst seviyede olduğu durumlar.) bu süreçten memnun olmadıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca öğrenciler; canlı derslerde daha az katılımcılı sanal sınıfların bu duruma çözüm olabileceğini belirtmişlerdir. Bu görüşleri yansıtan bazı öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Genellikle öğretmenlerimiz kimse parmak kaldırmıyorsa ilk önce herkese bir soru sorar yapamayan olursa kaldırır. Onunla beraber soruyu yapar, anladınız

mı diye sorar anlamadıklarını söyleyenlere tekrar o soruyu en baştan anlatır. Böyle yaparak iletişime geçince iyi hissediyorum, yani seninle ilgilendiğini anlıyorsun öğretmenin mutlu oluyorsun.” (Odak Grup, Öğrenci-5).

“Bazen parmak kaldırmadığım halde beni kaldırıyor, soru çözerken benimle beraber çözüyor soruyu, iyi hissediyorum. Bazen de herkesin sesi açık oluyordu hiçbir şey anlaşılıyordu.” (Odak Grup, Öğrenci-5).

Yukarıda belirtilen görüşlerin yanı sıra ders video kayıtlarından elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde genel olarak “*öğretmenin iletişime geçme isteği sonucunda öğrencinin tedirgin olması, gerilmesi durumu*” alt temasına ilişkin bulgulara rastlanılmıştır. Analiz sonuçları arasında öğretmenin öğrenciye söz hakkı vermek için seslendiği, öğrencinin ise mikrofona sahip olduğu bilirse de herhangi bir şekilde tepki vermediği görülmüştür (Ders video kaydı 3, 19:12).

4.2. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Paylaşım Yapmak İsteyen Öğrencilere Ortam Hazırlama Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmesinde dokuz yedinci sınıf öğrencisine transaksiyonel uzaklığa yönelik belirlenen temalar arasında bulunan “*Paylaşım ortamı sağlama*” temasına yönelik sorular sorulmuştur, bu sorular ile canlı derslerde öğretmenler ile öğrenciler arasındaki paylaşım süreçlerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca belirlenen temaya yönelik canlı ders kayıtlarının analizi de yapılarak sürece dahil edilmiştir. Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edilerek belirtilen görüşler temalaştırılmıştır ve Tablo 6’da özetlenmiştir:

Tablo 6

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “paylaşım ortamı sağlama” teması ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar

Temalar	Alt temalar	Görüş belirten öğrenci sayısı
Paylaşım ortamı sağlama		

Öğrencinin paylaşım yapmasına izin verilmemesi 6

Öğrencinin paylaşım yapmasına izin verilmesi 2

Tablo 6’da görüldüğü üzere canlı derslerde öğretmenlerin paylaşım isteyen öğrencilere nasıl bir ortam hazırladıklarına ilişkin öğrenci görüşleri sorulduğunda, görüşler paylaşım için; “*öğrencinin paylaşım yapmasına izin verilmemesi*” ve “*öğrencinin paylaşım yapmasına izin verilmesi*” olmak üzere iki alt tema altında toplanmıştır. “*Paylaşım ortamı sağlama*” teması altında bulunan “*öğrencinin paylaşım yapmasına izin verilmemesi*” alt teması öğrencilerin en fazla değindikleri konular olmuştur. Bunun yanı sıra “*öğrencinin paylaşım yapmasına izin verilmesi*” alt teması ise diğerine oranla öğrenci görüşleri arasında daha az yer tutmuştur.

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin belirttiği görüşler doğrultusunda; canlı ders esnasında öğretmenlerin ekran, video veya bilgi paylaşımı yapmak isteyen öğrencilere izin vermedikleri ve öğrencilerin bu süreçten memnun olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu görüşü yansıtan bazı öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Hiç paylaşmama izin verilmedi. Ben de daha sonraları paylaşmak istemedim. Paylaşmak istememe nedenim diğerlerine verilen izin bana verilmediği için.”
(Odak Grup, Öğrenci-7).

“Ben süreçten memnun değildim. Bir şey paylaşmak istediğimde izin vermiyorlardı. Süreçte sürekli derse katılan öğrencilerdense herkese eşit davranılmasını isterdim. Böyle ben de paylaşmak istediğimde paylaşabilirdim.”
(Odak Grup, Öğrenci-4).

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin çoğunluğu Odak Grup, Öğrenci-4’ün görüşüne katılarak öğrencinin, canlı ders esnasında daha az söz hakkı alıyorsa paylaşım yapmak istediğinde izin alamadığını, derse yeterince katılım sağlıyorsa izin alabildiğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra Odak Grup, Öğrenci-4 ve ona katılan diğer öğrenciler,

paylaşım sürecine yönelik memnuniyet durumlarının negatif yönde olduğunu ve paylaşım sürecinde eşit davranılması gerektiğini dile getirmişlerdir.

Yukarıda belirtilen görüşlerin yanı sıra ders video kayıtlarından elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde genel olarak “*öğrencinin paylaşım yapmasına izin vermeme durumu*” alt temasına ilişkin bulgulara rastlanılmıştır. Analiz sonuçları arasında öğrencinin paylaşım yapmak istediği fakat öğretmenin bu isteği geri çevirdiği ya da “*ders sonunda paylaşırsın*”, söyleminde bulunduğu görülmüştür (Ders video kaydı 2, 07:03; Ders video kaydı 6, 13:28).

4.3. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrencilere Değer Verme Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmesinde dokuz yedinci sınıf öğrencisine; transaksiyonel uzaklığa yönelik belirlenen temalar arasında bulunan “*değer verme*” temasına yönelik sorular sorulmuştur, bu sorular ile canlı derslerde öğretmenlerin öğrencilerine değer verme durumlarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca belirlenen temaya yönelik canlı ders kayıtlarının analizi de yapılarak sürece dahil edilmiştir. Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edilerek belirtilen görüşler temalaştırılmıştır ve Tablo 7’de özetlenmiştir:

Tablo 7

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “değer verme” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar

Temalar	Alt temalar	Görüş belirten öğrenci sayısı
Değer Verme	Öğretmenin ilgisizliği, doğrudan konuyu anlatıp dersi sonlandırması	5

Tablo 7’de görüldüğü üzere canlı derslerde öğretmenlerin öğrencilere değer verme durumlarına ilişkin öğrenci görüşleri sorulduğunda, görüşler değer verme için; “*öğretmenin ilgisizliği, doğrudan konuyu anlatıp dersi sonlandırması*” ve “*öğretmenin arkadaş gibi davranması, motivasyonu yüksek tutması*” olarak iki alt tema altında toplanmıştır. Burada ortaya çıkan “*arkadaş gibi davranma, motivasyonu yüksek tutma*” alt teması aynı zamanda motivasyona katkı sağlama teması ile de ilişkilendirilebilir. Değer verme teması altında bulunan “*öğretmenin ilgisizliği, doğrudan konuyu anlatıp dersi sonlandırması*” alt teması öğrencilerin en fazla değindikleri konu olmuştur. Bunun yanı sıra “*öğretmenin arkadaş gibi davranması, motivasyonu yüksek tutması*” alt teması ise diğerine oranla öğrenci görüşleri arasında daha az yer tutmuştur.

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin belirttiği görüşler doğrultusunda; canlı ders esnasında çoğu öğretmenlerinin öğrencileri “*umursamadığı*”, sadece konuyu anlatıp dersi bitirdiği anlaşılmıştır. Bu görüşü yansıtan bir öğrenci ifadesine aşağıda yer verilmiştir:

“Mesela bazı hocalar hiç arkadaş gibi konuşmadan direkt dersi anlatıyorlardı. Bazı hocalar da arkadaş gibi konuşarak, dersi eğlendirerek geçiriyorlardı. Dersi dinleyesim geliyordu. Sürecin böyle devam etmesini istemezdim çünkü eğlendirerek anlatan hoca azdı.” (Odak Grup, Öğrenci-4).

“Hocam ben arkadaş gibi dost gibi olmasını isterdim ama hocalarım biraz bağıyorlardı bana.” (Odak Grup, Öğrenci-8).

Canlı ders esnasında birçok öğretmenin “*ilgi göstermediğini*” ve direkt olarak öğretmenlerin konu işleyerek dersi bitirdiklerini dile getiren öğrenciler; canlı ders esnasında bazı öğretmenlerin arkadaş gibi davrandığı, Covid-19 pandemisinden dolayı öğrenciler ile ilgilenerken onların motivasyonlarını yüksek tutmaya çalıştıkları ancak bu öğretmen sayısının çok az olduğunu dile getirmiştir. Bunun sonucunda genel olarak kendilerini değerli hissettikleri, öğretmenin arkadaş gibi davranış gösterdiği bir ortamda olduklarında derslerine yönelik pozitif yansımalar olduğunu belirtmişlerdir.

Yukarıda belirtilen görüşlerin yanı sıra ders video kayıtlarından elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde genel olarak öğretmenin ilgisiz olduğu bölümlere rastlanılmıştır. Bunun sonucunda öğrencinin sonraki haftalarda öğretmen onunla iletişime geçmek istediğinde herhangi bir tepki vermediği gözlenmiştir. (Ders video kaydı 5, 07:29). Sonuç olarak öğrencinin kendisini değersiz hissettiği ve derse olan ilgisinin azaldığı söylenebilir.

4.4. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler Arası İşbirliğini Artırma Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmesinde dokuz yedinci sınıf öğrencisine transaksiyonel uzaklığa yönelik belirlenen temalar arasında bulunan “işbirliği oluşturma” temasına yönelik sorular sorulmuştur, bu sorular ile canlı derslerde öğretmenlerin öğrenciler arası işbirliğini artırmaya yönelik neler yaptıklarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca belirlenen temaya yönelik canlı ders kayıtlarının analizi de yapılarak sürece dahil edilmiştir. Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edilerek belirtilen görüşler temalaştırılmıştır ve Tablo 8’de özetlenmiştir:

Tablo 8
Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “işbirliği oluşturma” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar

Temalar	Alt temalar	Görüş belirten öğrenci sayısı
İşbirliği Oluşturma	Öğrencilerin işbirliği sürecine yönelik memnun olmaması	9
	Öğretmenler tarafından işbirliğinin önemsenmemesi	7

Öğrencilerin kendi çabaları ile işbirliği
oluşturmaya çalışması

Tablo 8’de görüldüğü üzere canlı derslerde öğretmenlerin öğrenciler arası işbirliği oluşturma durumlarına ilişkin öğrenci görüşleri sorulduğunda, görüşler işbirliği oluşturma için; “*öğrencilerin işbirliği sürecine yönelik memnun olmaması*”, “*öğretmenler tarafından işbirliğinin önemsenmemesi*” ve “*öğrencilerin kendi çabaları ile işbirliği oluşturmaya çalışması*” olmak üzere üç alt tema altında toplanmıştır. İş birliği oluşturma teması altında bulunan “*öğrencilerin işbirliği sürecine yönelik memnun olmaması*”, “*öğretmenler tarafından işbirliğinin önemsenmemesi*” alt temaları en fazla değindikleri konu olmuştur. Bunun yanı sıra “*öğrencilerin kendi çabaları ile işbirliği oluşturmaya çalışması*” alt teması ise diğerlerine oranla öğrenci görüşleri arasında daha az yer tutmuştur. Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin belirttiği görüşler doğrultusunda öğrenciler; öğretmenlerin öğrenci işbirliğine yönelik herhangi bir etkinlik ya da çalışma yapmadığını dile getirerek bu süreçten memnun olmadıklarını, ders esnasında kendi çabaları dışında öğretmenlerinin belirlediği etkinliklerle yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler tarafından dile getirilen bu görüşler, “*öğrencilerin işbirliği sürecine yönelik memnun olmaması*” ve “*öğretmenler tarafından işbirliğinin önemsenmemesi*” alt temasını destekler niteliktedir. Ayrıca bazı öğrenciler kullandıkları uygulamadaki çalışma odalarının işbirliği yapmaya yönelik uygun olduğunu ve bu odaların kullanılabileceğini dile getirmişlerdir. Bu görüşleri yansıtan bazı öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

“İşbirliğini sadece sorularda kendimiz yaptık. Öğretmenler bununla ilgili bir şey yapmadı. Bu yüzden memnun değilim hocam. Süreçte gruplara ayrılarak etkinlikler yapabiliydik.” (Odak Grup, Öğrenci-2).

“Hocam bazı hocalar işbirliğini önemsemiyor. O yüzden olumsuz düşünüyorum. Yüz yüze derslerde yarışma yapıyorduk grup olarak. Çevrimiçinde yapmıyoruz.” (Odak Grup, Öğrenci-3).

Canlı ders esnasında öğretmenlerinin öğrenciler arası işbirliği yapmasını önemsemediğini dile getiren öğrenciler, yüz yüze derslerde yapılan grup etkinliklerinin canlı derslerde de yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Yukarıda belirtilen görüşlerin yanı sıra ders video kayıtlarından elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde genel olarak “*öğretmenler tarafından işbirliğinin önemszenmemesi*” ve “*öğrencilerin kendi çabaları ile işbirliği oluşturmaya çalışması*” alt temalarına ilişkin bulgulara rastlanılmıştır. Analiz sonuçları arasında öğretmenin yedi haftalık süreç boyunca herhangi bir şekilde “*zoom çalışma odalarını*” kullanmadığı, işbirliğine yönelik herhangi bir etkinlik yapmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra öğretmen ekrana soru yansıttığında zaman zaman öğrencilerin chat üzerinden kendi aralarında iletişime geçtikleri ve bilgi paylaşımlarında buldukları görülmüştür. (Ders video kaydı 2, 22:16).

4.5. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenci Performanslarına Yönelik Geri Bildirim Verme Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmesinde dokuz yedinci sınıf öğrencisine transaksiyonel uzaklığa yönelik belirlenen temalar arasında *bulunan “geri bildirim verme”* temasına yönelik sorular sorulmuştur, bu sorular ile canlı derslerde öğretmenlerin öğrencilerin performanslarına yönelik geri bildirim verme durumlarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca belirlenen temaya yönelik canlı ders kayıtlarının analizi de yapılarak sürece dahil edilmiştir. Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edilerek belirtilen görüşler temalaştırılmıştır ve Tablo 9’da özetlenmiştir:

Tablo 9

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “geri bildirim verme” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar

Temalar	Alt temalar	Görüş belirten öğrenci sayısı
Geri bildirim (dönüt)		
Verme		

Öğrencinin derse katılımını artırmaya yönelik olumlu, detaylı ve hız açısından yeterli geri bildirimler verilmesi

5

Ders içi etkinliklere katılımı azaltan olumsuz yönde etkileyen geri bildirimler verilmesi

2

Tablo 9’da görüldüğü üzere canlı derslerde öğretmenlerin öğrenci performansına yönelik geri bildirim verme durumlarına ilişkin öğrenci görüşleri sorulduğunda görüşler, geri bildirim verme teması için; “*öğrencinin derse katılımını artırmaya yönelik olumlu, detaylı ve hız açısından yeterli geri bildirimler verilmesi*” ve “*ders içi etkinliklere katılımı azaltan olumsuz yönde etkileyen geri bildirimler verilmesi*” olarak iki alt tema altında toplanmıştır. Geri bildirim verme teması altında bulunan “*öğrencinin derse katılımını artırmaya yönelik olumlu, detaylı ve hız açısından yeterli geri bildirimler verilmesi*” alt teması öğrencilerin en fazla değindikleri konu olmuştur. Bunun yanı sıra “*ders içi etkinliklere katılımı azaltan olumsuz yönde etkileyen geri bildirimler verilmesi*” alt teması ise diğerine oranla öğrenci görüşleri arasında daha az yer tutmuştur.

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin belirttiği görüşler doğrultusunda; canlı ders esnasında öğretmenlerin öğrencilere verdikleri geri bildirimlerin oldukça hızlı bir şekilde iletildiği, öğrencinin derse katılımını artırmaya yönelik “*olumlu ve detaylı geri bildirimler*” olduğu anlaşılmaktadır. Bu görüşü yansıtan bazı öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Mesela hocam soru çözerken anlatım biçimimize göre çok iyi falan diyordu, şahsen benim tekrar anlatasım geliyordu. Anlatamadığım zamanlarda da soruyu kendisi çözüyordu ben yine motive oluyordum.” (Odak Grup, Öğrenci-4).

“Gayet detaylı bir şekilde geri bildirim veriyorlardı öğretmenlerimiz. Derse olan ilgim artıyordu.” (Odak Grup, Öğrenci-9).

Odak grup görüşmesine katılan iki öğrencinin belirttiği görüşler doğrultusunda ise canlı ders esnasında bazı öğretmenlerin öğrencilere verdikleri geri bildirimlerin geçiştirmeye yönelik olup “olumsuz yönde etkilediği” bu etkiden dolayı ders içi etkinliğe katılımın azaldığı anlaşılmaktadır. Bu görüşü yansıtan öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Bazen, bazı hocalar da aferin deyip direkt geçiştiriyorlar bunu olumsuz buluyordum.” (Odak Grup, Öğrenci-9).

“Hocam ben de olumsuz buluyordum, aferin deyip geçiştiriyorlardı.” (Odak Grup, Öğrenci-8).

Odak Grup, Öğrenci-8 ve Odak Grup, Öğrenci-9, öğretmenlerinin geri bildirim verirken daha özenli olmaları ve daha seçici geri bildirimler vermeleri durumunda derse katılımlarının olumlu yönde etkilenebileceğini ifade etmiştir.

Yukarıda belirtilen görüşlerin yanı sıra ders video kayıtlarından elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde genel olarak “s Öğrencinin derse katılımını artırmaya yönelik olumlu, detaylı ve hız açısından oldukça yeterli geri bildirimler” alt temasına ilişkin bulgulara rastlanılmıştır. Analiz sonuçları arasında öğretmenin öğrenciye soru sorarak söz hakkı verdiği ve öğrencinin bu soruya yönelik performansına ilişkin geri bildirimler verdiği görülmüştür. Bu geri bildirimlerin genel itibarıyla olumlu yönde olduğu ve öğrencinin derse katılımına katkı sağladığı görülmüştür. (Ders video kaydı 2, 21:32; Ders video kaydı 4, 15:57).

4.6. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrencilerden Gelen Soruları Yanıtlama Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmesinde dokuz yedinci sınıf öğrencisine etkileşimsel uzaklığa yönelik belirlenen temalar arasında bulunan “soruları yanıtlama” temasına yönelik sorular sorulmuştur, bu sorular ile canlı derslerde öğretmenlerin öğrencilerden gelen soruları yanıtlamaya yönelik neler yaptıklarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca belirlenen temaya yönelik canlı ders kayıtlarının analizi de yapılarak sürece dahil edilmiştir. Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edilerek belirtilen görüşler temalaştırılmıştır ve Tablo 10’da özetlenmiştir:

Tablo 10

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “soruları yanıtlama” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar

Temalar	Alt temalar	Görüş belirten öğrenci sayısı
Soruları Yanıtlama		
	Sorulan sorulara verilen cevapların anlaşılır ve detaylı olması	7
	Sorulan sorulara verilen cevaplara yönelik memnuniyet duyulması	6
	Sorulan sorulara basite indirgenmemiş bir şekilde cevaplar verilmesi	1

Tablo 10’da görüldüğü üzere canlı derslerde öğretmenlerin öğrencilerden gelen soruları yanıtlamalarına ilişkin öğrenci görüşleri sorulduğunda görüşler, soruları yanıtlama teması için; “*sorulan sorulara verilen cevapların anlaşılır ve detaylı olması*”, “*sorulan sorulara verilen cevaplara yönelik memnuniyet duyulması*” ve “*sorulan sorulara basite indirgenmemiş bir şekilde cevaplar verilmesi*” olarak üç alt tema altında toplanmıştır. Soruları yanıtlama teması altında bulunan “*sorulan sorulara verilen cevapların anlaşılır ve detaylı olması*” ve “*sorulan sorulara verilen cevaplara yönelik memnuniyet duyulması*” alt temaları öğrencilerin en fazla değindikleri konu olmuştur. Bunun yanı sıra “*sorulan sorulara basite indirgenmemiş bir şekilde cevaplar verilmesi*” alt teması ise diğerlerine oranla öğrenci görüşleri arasında daha az yer tutmuştur.

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin belirttiği görüşler doğrultusunda; canlı ders esnasında öğretmenlerin öğrencilerden gelen sorulara yönelik “*anlaşılır ve basite indirgenmiş*” bir şekilde cevaplar verdikleri ve öğrencilerin bu cevaplardan “memnun

oldukları” anlaşılmaktadır. Bu görüşü yansıtan bazı öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Hocam soru sorduğumuzda cevaplıyordu yani, eğer anlamadığımız soruları sorduğumuzda hocalar anlatıyordu güzel bir şekilde yani kavrayabileceğimiz dilde anlatıyordu.” (Odak Grup, Öğrenci-5).

“Hocam biz anlamadığımız soru olduğunda parmak kaldırıyoruz hocam anlamadık diyoruz ve hoca diğer arkadaşımızın dediği gibi farklı yönlerle bize anlatmaya çalışıyor. Bence çok ta güzel anlatıyor, bana özel.” (Odak Grup, Öğrenci-6).

Ayrıca odak grup görüşmesine katılan bir öğrencinin belirttiği görüş doğrultusunda; canlı ders esnasında bazı öğretmenler öğrencilerden gelen sorulara yönelik her ne kadar cevap verseler de bu cevapların anlaşılabilir, basite indirgenmiş cevaplar olmadığı anlaşılmaktadır. Bu görüşü yansıtan öğrenci ifadesine aşağıda yer verilmiştir:

“Bazı konular zor olduğunda öğretmenlerimizi anlayamıyorduk, cevap verirken daha basit anlatabilirdi diyebilirim.” (Odak Grup, Öğrenci-7).

Odak Grup, Öğrenci-7, canlı ders esnasında konunun zor olmasından ötürü öğretmenlerinin sordukları sorulara yönelik verdikleri cevapları anlamakta zorluk çektiğini daha basite indirgenmiş bir şekilde cevap verdiklerinde sorulara verilen cevapları daha iyi anlayabileceğini belirtmiştir.

Yukarıda belirtilen görüşlerin yanı sıra ders video kayıtlarından elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde genel olarak “sorular sorulara verilen cevapların anlaşılır ve detaylı olma durumu” ve “sorular sorulara verilen cevaplara yönelik memnuniyet durumu” alt temalarına ilişkin bulgulara rastlanılmıştır. Analiz sonuçları arasında öğretmenin öğrenciden gelen soruya anında cevap verdiği, verilen cevabın detaylı olduğu görülmüştür. Buna istinaden öğrencinin verilen cevaptan son derece mutlu olduğu anlaşılmaktadır. (Ders video kaydı 1, 17:10; Ders video kaydı 5, 25:48).

4.7. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler ile Diyalogunun Öğrenci Öğrenmelerini Etkileme Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmesinde dokuz yedinci sınıf öğrencisine transaksiyonel uzaklığa yönelik belirlenen temalar arasında bulunan “öğrenmeye katkı sağlama” temasına yönelik sorular sorulmuştur, bu sorular ile canlı derslerde öğretmenlerin öğrenciler ile kurdukları diyalogların öğrenmelerine katkı sağlama durumlarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca belirlenen temaya yönelik canlı ders kayıtlarının analizi de yapılarak sürece dahil edilmiştir. Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edilerek belirtilen görüşler temalaştırılmıştır ve Tablo 11’de özetlenmiştir:

Tablo 11

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “öğrenmeye katkı sağlama” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar

Temalar	Alt temalar	Görüş belirten öğrenci sayısı
Öğrenmeye Katkı Sağlama	Öğrenci ile canlı ders ya da canlı ders sonrasında kurulan diyalogun öğrenmeye katkı sağlaması	9

Tablo 11’de görüldüğü üzere canlı derslerde öğretmenler tarafından öğrencilerin öğrenmesine katkı sağlamasına yönelik kurulan diyalog ile ilgili öğrenci görüşleri sorulduğunda görüşler, öğrenmeye katkı sağlama teması için; “öğrenci ile canlı ders ya da canlı ders sonrasında kurulan diyalogun öğrenmeye katkı sağlaması” alt teması altında toplanmıştır. Öğrenmeye katkı sağlama teması altında bulunan “öğrenci ile canlı ders ya da canlı ders sonrasında kurulan diyalogun öğrenmeye katkı sağlaması” öğrencilerin tek değindikleri konu olmuştur. Bunun dışında herhangi bir alt tema görüşüne ilişkin veriler elde edilmemiştir.

Odak grup görüşmesine katılan dokuz öğrencinin de belirttiği görüşler doğrultusunda; canlı ders ya da canlı ders sonrasında kurulan diyalogun öğrencinin öğrenmesine katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Bu görüşü yansıtan öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Genelde hocam matematik dersinde falan yazarak anlattığında hoca anlamadığımızda bizle sözlü diyalog kurarak anlatıyordu hocam ve biz de daha iyi anlıyorduk. Süreçten memnundum.” (Odak Grup, Öğrenci-4).

“Güzeldi hocam. Yani on üzerinden on gibi değerlendirirdim. Yani iyiydi hocam. Örneğin hocam bir konunun ana başlıklarını söylüyordu. Eğer o konunun detaylı olan kısmı varsa diyalog kurarak bize anlatıyordu. Veya herhangi bir şeyde aklımızda zor tutacağımız şeyleri diyalogda şifrelendirerek anlatabiliyordu.” (Odak Grup, Öğrenci-5).

“Hocam mesela canlı derste zaman yetişemeyince özelden hemen WhatsApp üzerinden diyalog kuruyor konuyu pdf olarak atıyor hocam. Süreç böyle devam etsin isterdim.” (Odak Grup, Öğrenci-2).

Öğrencilerin görüşleri detaylı olarak incelendiğinde, canlı ders esnasında ya da canlı ders sonunda, öğretmenler sözlü ya da yazılı olarak öğrenciler ile diyalog kurmakta ve bu diyalog öğrencileri olumlu olarak etkilemektedir. Genel olarak bu süreçten memnun olduklarını dile getiren öğrenciler, bu sürecin böyle devam etmesini istediklerini ifade etmişlerdir.

Yukarıda belirtilen görüşlerin yanı sıra ders video kayıtlarından elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde öğrenmeye katkı sağlama temasıyla ilgili öğretmenin genel olarak öğrenciler ile diyaloga girdiği bölümlere rastlanılmıştır. Öğretmenin diyaloga girdiği bu bölümlerde, diyaloga girdiği öğrencilerin memnun oldukları, diyalog içerisinde bilgi paylaşımına yönelik olumlu dönütler verdikleri gözlenmiştir (Ders video kaydı 2, 17:41). Sonuç olarak öğretmenin öğrencilerle diyaloga girdiği ve bu diyaloga girme sonucunda öğrencinin öğrenme sürecine katkı sağladığı söylenebilir.

4.8. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler ile Diyalogunun Öğrenci Motivasyonunu Etkileme Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmesinde dokuz yedinci sınıf öğrencisine transaksyonel uzaklığa yönelik belirlenen temalar arasında bulunan “motivasyona katkı sağlama” temasına yönelik sorular sorulmuştur, bu sorular ile canlı derslerde öğretmenlerin öğrenciler ile kurdukları diyalogların öğrencilerin motivasyonuna katkı sağlama durumlarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca belirlenen temaya yönelik canlı ders kayıtlarının analizi de yapılarak sürece dahil edilmiştir. Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edilerek belirtilen görüşler temalaştırılmıştır ve Tablo 12’de özetlenmiştir:

Tablo 12
Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin motivasyona katkı sağlama ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar

Temalar	Alt temalar	Görüş belirten öğrenci sayısı
Motivasyona Katkı Sağlama		
	Öğretmenin öğrenci motivasyonunu umursamaması	4
	Öğretmenin öğrenci motivasyonunu yükseltmeye çalışması	3

Tablo 12’de görüldüğü üzere canlı derslerde öğretmenler tarafından öğrencilerin motivasyonuna katkı sağlamasına yönelik kurulan diyalog ile ilgili öğrenci görüşleri sorulduğunda görüşler, motivasyona katkı sağlama teması için; “*öğretmenin öğrenci motivasyonunu umursamaması*” ve “*öğretmenin öğrenci motivasyonunu yükseltmeye çalışması*” olmak üzere iki alt tema altında toplanmıştır. Motivasyona katkı sağlama teması

altında bulunan “*öğretmenin öğrenci motivasyonunu umursamaması*” öğrencilerin çoğunlukla değindikleri konu olmuştur. Bunun yanı sıra “*öğretmenin öğrenci motivasyonunu yükseltmeye çalışması*” alt teması ise diğerine oranda daha az yer kaplamıştır.

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin belirttiği görüşler doğrultusunda; canlı ders esnasında çoğu öğretmenlerinin öğrencileri “*umursamadığı*”, sadece konuyu anlatıp dersi bitirdiği anlaşılmıştır. Bu görüşü yansıtan bir öğrenci ifadesine aşağıda yer verilmiştir:

“Türkçe öğretmenimiz derste Covid-19 yüzünden motivasyonumuz düşük diye bir taraftan da onu yükseltiyordu. Bize bazı zamanlar kolay sorular açıyordu. Etkinlikler oluyordu Motivasyonumuzu yüksek tutardı.” (Odak Grup, Öğrenci-2).

“Mesela bazı hocalar hiç arkadaş gibi konuşmadan direkt dersi anlatıyorlardı. Bazı hocalar da arkadaş gibi konuşarak, dersi eğlendirerek geçiriyorlardı. Dersi dinleyesim geliyordu. Motivasyonumu yükseltiyorlardı. Sürecin böyle devam etmesini istemezdim çünkü eğlendirerek anlatan hoca azdı” (Odak Grup, Öğrenci-4).

Canlı ders esnasında birçok öğretmenin motivasyona yönelik herhangi bir “*etkinlik*” yapmadığını, herhangi bir söylemde bulunmadığını ve sadece konu işleyerek dersi bitirdiklerini dile getiren öğrenciler; canlı ders esnasında bazı öğretmenlerinin arkadaş gibi davrandığını, Covid-19 pandemisinden dolayı öğrenciler ile ilgilenerek onların motivasyonlarını yüksek tutmaya çalıştıklarını ancak bu öğretmen sayısının çok az olduğunu dile getirmiştir. Bunun sonucunda genel olarak kendilerini değerli hissettikleri, öğretmenin arkadaş gibi davranış gösterdiği ve motivasyonlarının yüksek tutulduğu bir ortamda olduklarında derslerine yönelik pozitif yansımalar olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenci görüşlerinden de anlaşılacağı üzere “*değer verme*” ve “*motivasyona katkı sağlama*” temaları birbiriyle ilişkilidir.

Yukarıda belirtilen görüşlerin yanı sıra ders video kayıtlarından elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde değer verme temasıyla aynı nitelik taşıyan bulgulara rastlanılmıştır. Öğretmenin motivasyona yönelik herhangi bir söylem ya da etkinlikte bulunmadığı, öğrencinin sonraki haftalarda öğretmen onunla iletişime geçmek istediğinde herhangi bir tepki vermediği gözlenmiştir. (Ders video kaydı 5, 07:29). Sonuç olarak öğrencinin kendisini değersiz hissettiği ve derse olan motivasyonunun azaldığı söylenebilir.

4.9. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrencilere Yardım Etme Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmesinde dokuz yedinci sınıf öğrencisine transaksiyonel uzaklığa yönelik belirlenen temalar arasında bulunan “yardım etme” temasına yönelik sorular sorulmuştur, bu sorular ile canlı derslerde öğretmenlerin öğrencilere yardım etme durumlarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca belirlenen temaya yönelik canlı ders kayıtlarının analizi de yapılarak sürece dahil edilmiştir. Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edilerek belirtilen görüşler temalaştırılmıştır ve Tablo 13’te özetlenmiştir:

Tablo 13
Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “yardım etme” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar

Temalar	Alt temalar	Görüş belirten öğrenci sayısı
Yardım etme		
	Öğrencilerin canlı ders esnasında yardım alabilmesi	5
	Öğrencilerin canlı ders esnasında yardım alamaması	2

Tablo 13’te görüldüğü üzere canlı derslerde öğrenciler yardıma ihtiyaç duyduklarında öğretmenlerin yardım etme durumlarına ilişkin öğrenci görüşleri sorulduğunda görüşler, yardım etme teması için; “*öğrencilerin canlı ders esnasında yardım alabilmesi*” ve “*öğrencilerin canlı ders esnasında yardım alamaması*” olarak iki alt tema altında toplanmıştır. Yardım etme teması altında bulunan “*öğrencilerin canlı ders esnasında yardım alabilmesi*” alt teması öğrencilerin en fazla değindikleri konu olmuştur. Bunun yanı sıra

“öğrencilerin canlı ders esnasında yardım alamaması” alt teması ise diğerine oranla öğrenci görüşleri arasında daha az yer tutmuştur.

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin belirttiği görüşler doğrultusunda; canlı ders esnasında öğrenciler yardıma ihtiyaç duyduklarında öğretmenlerin hem o an içerisinde hem de canlı ders sonunda “yardım ettikleri” anlaşılmaktadır. Bu görüşü yansıtan bazı öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Hocam konuyu anlatırdı ilk önce ondan sonra konuyla ilgili yardım istediğimizde bilgi verirdi, onun detaylarını anlatırdı. Ondandan sonra soru çözerdik ve gördüğümüz konuyu pekiştirirdik.” (Odak Grup, Öğrenci-5).

“Hocam bazı konularda biraz zayıf oluyoruz. Hocaya sorduğumuzda da hocalar yardım ediyor zaten bize. Sınıf grubuna etkinlikler atıyor zayıf olduğumuz etkinliklerle ilgili.” (Odak Grup, Öğrenci-1).

Odak grup görüşmesine katılan iki öğrencinin belirttiği görüşler doğrultusunda ise canlı ders esnasında zamanın az olmasından dolayı öğrencilerin “yardım alamadıkları” anlaşılmaktadır. Bu görüşü yansıtan öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Süre az olunca bazen yardım edemiyordu. Daha sonra da unutuyorlardı hocalarımız.” (Odak Grup, Öğrenci-8).

“Hocam bazen yardım alamazdık bunun nedeni ders süremizin az olmasıydı.” (Odak Grup, Öğrenci-4).

Yukarıda belirtilen görüşlerin yanı sıra ders video kayıtlarından elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde genel olarak her iki alt temaya ilişkin bulgulara rastlanılmıştır. Analiz sonuçları arasında öğrencinin yardım istediğinde öğretmenin bu ihtiyaca karşılık verdiği ve öğrenciye yardım ettiği fakat teknik bir yardım ise zaman zaman eksik kaldığı için yardım edemediği görülmüştür. Her ne kadar öğretmenin teknik konularda yardım edemediği görülse de yardım etme çabasının öğrenciyi mutlu ettiği görülmüştür. (Ders video kaydı 3, 13:44).

4.10. Canlı Derslerde Öğretmenler ile Öğrenciler Arasındaki Psikolojik Uzaklığa İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan odak grup görüşmesinde dokuz yedinci sınıf öğrencisine transaksiyonel uzaklığa yönelik belirlenen temaların geneli olan “psikolojik uzaklığa” yönelik sorular sorulmuştur, bu sorular ile canlı derslerde öğretmenler ile öğrenciler arasındaki psikolojik uzaklık durumunun analiz edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca canlı ders kayıtlarının genel analizi de yapılarak psikolojik uzaklık ile ilgili sürece dahil edilmiştir. Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edilerek belirtilen görüşler temalaştırılmıştır ve Tablo 14’te özetlenmiştir:

Tablo 14
Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin “psikolojik uzaklık” ile ilgili belirttiği görüşlere ilişkin alt temalar

Temalar	Alt temalar	Görüş belirten öğrenci sayısı
Psikolojik Uzaklık	Öğretmen ve öğrenci arasındaki psikolojik uzaklığın fazla olması	6
	Öğretmen ve öğrenci arasındaki psikolojik uzaklığın olmaması	1

Tablo 14’te görüldüğü üzere canlı derslerde öğretmenler ile öğrenciler arasındaki psikolojik uzaklık ile ilgili öğrenci görüşleri sorulduğunda görüşler, psikolojik uzaklık için; “öğretmen ve öğrenci arasındaki psikolojik uzaklığın fazla olması” ve “öğretmen ve öğrenci arasındaki psikolojik uzaklığın olmaması” alt temaları altında toplanmıştır. Psikolojik uzaklık teması altında bulunan “öğretmen ve öğrenci arasındaki psikolojik uzaklığın fazla

olması”” öğrencilerin en fazla değindikleri konu olmuştur. Bunun yanı sıra “öğretmen ve öğrenci arasındaki psikolojik uzaklığın olmaması” ise diğerine oranla daha az yer tutmuştur.

Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin belirttiği görüşler doğrultusunda; öğretmen ve öğrenci arasındaki psikolojik uzaklığın oldukça fazla olduğu, bu nedenle derse olan ilginin az olduğu anlaşılmaktadır. Bu görüşü yansıtan öğrenci ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Hocam bazı öğretmenler çok ciddi bir şekilde ders işliyorlar. Hiç gülmek yok hocam. Derste sesimizi bile çıkartamıyoruz, soruya kalktığımız zaman da zorla kalkıyoruz. Bir de sosyal hocamız var mesela, çok güzel hocam şu anlamda bizle arkadaş gibi o şekilde bizle motivasyonumuzu yükseltiyor.” (Odak Grup, Öğrenci-2).

“Çevrimiçi derste daha kızgın oluyorlardı. Kızgın hocaların dersinden soğudum katılmıyordum.” (Odak Grup, Öğrenci-9).

Öğrencilerin görüşleri detaylı olarak incelendiğinde, canlı ders esnasında öğretmenlerin genel olarak somurtkan bir yüz tipine sahip olduğu, bunun sonucunda öğrencinin derse olan ilgisinin azaldığı, diğer bir deyişle öğretmen ve öğrenci arasındaki psikolojik uzaklığın oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır. Genel olarak bu süreçten memnun olmadıklarını dile getiren öğrenciler, bu sürecin böyle devam etmesini istemediklerini, öğretmenin güler yüzlü olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca odak grup görüşmesi esnasında odak grup, öğrenci-5 genel olarak öğretmenlerinin kendisi ile diyalog kurduklarını, psikolojik uzaklığın az olduğunu belirtmiştir. Bu görüşü ile ilgili ayrıca derse yeterince katılım sağlayan öğrencilere, öğretmenlerin daha çok ilgi gösterdiğini ifade etmiştir. Bu görüşü yansıtan öğrenci ifadesine aşağıda yer verilmiştir:

“Hocam genellikle iyi karşıladılar beni iyi bir diyalog kurdular. Psikolojik uzaklığın az olduğunu anlıyordum. Zaten siz psikolojik uzaklığı az önce açıkladınız o tanıma göre aramızda psikolojik uzaklık yoktu çoğu öğretmenimizle. Aslında şu şekilde oluyor; ne kadar soruya kalkarsan ne kadar hocaların dediklerini yaparsan hocalar senin üzerinde daha çok duruyor. Bazıları derse girmiyorlar. Eğer yapsalar mutlu olacaklar hocam. Ama hocayı mutsuz edip sonra mutluluk arayamazlar.” (Odak Grup, Öğrenci-5).

Yukarıda belirtilen görüşlerin yanı sıra yedi ders video kaydından elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde genel olarak öğretmen ile öğrenci arasında psikolojik uzaklığın olduğu söylenebilir. Video kayıtlarında öğrenciler iletişime geçmek istediklerinde öğretmen genel olarak yanıtız kaldı ya da geç dönüt verdi. Öğrenci paylaşım yapmak istediğinde öğretmen tarafından izin verilmedi. Ders kayıtlarında öğrencilerin işbirliğine yönelik herhangi bir etkinliğe rastlanmadı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde bulgular çerçevesinde ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlar bağlamında uygulamaya ve yapılacak olan araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada Covid-19 uzaktan eğitim döneminde yeni tanışılan çevrimiçi canlı derslerde öğrenci ve öğretmen arasındaki diyalogun transaksyonel uzaklık kuramı bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma durum çalışması olarak desenlenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 2020-2021 Gaziantep'in Nizip ilçesine bağlı Yunus Emre Ortaokulunda öğrenim gören 25 yedinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin tümünün canlı ders kayıtları incelenmiş, dokuzu ile de odak grup görüşmesi yapılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları temel ve destek veri toplama aracı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Temel veri toplama aracı olan odak grup görüşme formunun geliştirilmesi için alanyazında bulunan transaksyonel uzaklık algısı ile ilgili geliştirilen veya uyarlanan ölçeklerin diyalog boyutundaki maddelerinden yararlanılmıştır. Geliştirilen veya uyarlanan bu ölçekler yardımıyla diyaloga ilişkin temaların/göstergelerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Temalar belirlendikten sonra bu temalara göre sorular oluşturulmuştur. Destek veri toplama aracını ise ders esnasında alınan ders kayıt videoları oluşturmaktadır. Araştırmada ulaşılan sonuçlar aşağıda sunulmuştur ve ardından alanyazınla tartışılmıştır.

5.1.1. Canlı Derslerde Öğretmenlerin İletişime Geçmek İsteyen Öğrencilere Ortam Hazırlama Durumlarına İlişkin Sonuç ve Tartışma

- Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun öğretmenin isteği doğrultusunda iletişime geçmek zorunda kaldığında tedirgin olduğu, bu tedirginliğin sonucunda motivasyon düşüklüğü yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin yaklaşık üçte ikisinin kendi istekleri doğrultusunda iletişime geçtiklerinde “rahat” hissettikleri,

öğretmenleri ile iletişime geçebildikleri görülürken yaklaşık üçte birinin çekindiği için iletişime geçemediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Ders video kaydı analizleri sonucunda öğretmen iletişime geçmek istediğinde öğrencinin tepki vermediği görülmüştür. Sonuç olarak “*öğretmenin iletişime geçme isteği sonucunda öğrencinin tedirgin olması, gerilmesi durumu*” alt temasını destekler nitelikte bulguların elde edildiği görülmüştür.

İletişim teması altında elde edilen bu bulgular, Çivril, Aruğaslan ve Özkara Özyayın'ın (2017) etkileşim için iletişimin önemli rol oynadığını belirten görüşlerini desteklemektedir. Ayrıca Canpolat ve Yıldırım (2021) da, gerçekleştirdikleri bir araştırmada uzaktan eğitimde öğrencilerin az soru sordukları ve etkileşimin az olduğu bulgularına rastlamıştır.

5.1.2. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Paylaşım Yapmak İsteyen Öğrencilere Nasıl Bir Ortam Hazırladıklarına İlişkin Sonuç ve Tartışma

- Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun canlı ders esnasında ekran, video ya da bilgi paylaşımı yapmak istediklerinde öğretmenlerinden izin alamadıkları ve bu durumdan memnun olmadıkları, yaklaşık dörtte birinin ise derse etkinliklerine katılım sağlayan öğrenciler oldukları için paylaşım yapmak istediklerinde izin alabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Ders video kaydı analizleri sonucunda öğretmenin herhangi bir şekilde öğrencilerin ekran vb. paylaşımlarına izin vermediği görülmüştür. Sonuç olarak “*öğrencinin paylaşım yapmasına izin vermeme durumu*” alt temasını destekler nitelikte bulguların elde edildiği görülmüştür.

5.1.3. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler Arası İş Birliğini Artırmaya Yönelik Neler Yaptıklarına İlişkin Sonuç ve Tartışma

- Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin tamamının öğretmenin işbirliğini oluşturacak bir etkinlik yapmaması durumdan memnun olmadıkları ve bazı

öğrencilerin ancak kendi çabalarıyla CHAT üzerinden işbirliği oluşturdukları sonucuna ulaşılmıştır.

- Ders video kaydı analizleri sonucunda öğretmenin öğrenciler arası işbirliğini oluşturmaya yönelik herhangi bir etkinlik yapmadığı, sonuç olarak “*öğretmenler tarafından işbirliğinin önemsenmemesi*” alt temasını destekler nitelikte bulguların elde edildiği görülmüştür.

Öğrencilerin genel olarak CHAT üzerinden birbirleriyle işbirliğine yönelik çalışmalar yapması, Acar ve Yenmiş’in (2014), eğitimde sosyal medya kullanımının iletişim ve işbirliği boyutlarında pozitif yönde rol oynadığını kanıtlar niteliktedir.

5.1.4. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrencilerden Gelen Soruları Yanıtlamalarına Yönelik Neler Yaptıklarına İlişkin Sonuç ve Tartışma

- Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun canlı ders esnasında sordukları sorulara yönelik “*anlaşılır ve basite indirgenmiş*” bir şekilde cevaplar aldıkları ve bu cevaplardan “memnun oldukları”, buna karşın yaklaşık dörtte birinin ise cevapların basite indirgenmiş olmaması nedeniyle cevaplardan memnun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ders video kaydı analizlerinden elde edilen bulguların, öğrencilerin memnun olduklarını destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

5.1.5. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenci Performanslarına Yönelik Geri Bildirim Verme Durumlarına İlişkin Sonuç ve Tartışma

- Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun canlı ders esnasında öğretmenlerinden aldıkları geri bildirimler sonucunda memnun oldukları, buna karşın yaklaşık üçte birinin ise geri bildirimlerden memnun olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ders video kaydı analizlerinden elde edilen bulguların, öğrencilerin öğretmenin verdiği geri bildirimlerden memnun olduklarını destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

5.1.6. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrencilere Yardım Etme Durumlarına İlişkin Sonuç ve Tartışma

- Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun canlı ders esnasında yardıma ihtiyaç duyduklarında öğretmenlerinden yardım alabildikleri, buna karşın yaklaşık dörtte birinin ise bu ihtiyaçların teknik ihtiyaç olması durumunda yardım alamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ders video kaydı analizlerinden elde edilen bulguların, her iki sonucu da destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

5.1.7. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrencilere Değer Verme Durumlarına İlişkin Sonuç ve Tartışma

- Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun canlı ders esnasında öğretmenlerinden ilgi görmediği, öğretmenin genel olarak konuya odaklı olarak hızlıca dersi anlattığı, buna karşın odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin yaklaşık üçte birinin ise öğretmenlerden yeteri kadar ilgi gördüğü, bunun sonucunda motivasyonlarının yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Ders video kaydı analizleri sonucunda öğretmenin öğrencilere karşı ilgisiz olduğu, bu ilgisizliğin devamında öğrencilerle iletişim kurmak istediğinde yanıt alamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bulgular, öğrencilerin kendi aralarında daha fazla iletişim kurduğu ve öğretmenin bu sürece çok az dahil olduğunu göstermektedir (Yılmaz ve Aktuğ, 2011).

5.1.8. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler ile Diyalogunun Öğrenci Motivasyonunu Nasıl Etkilediğine İlişkin Sonuç ve Tartışma

- Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin üçte ikisinin görüşleri doğrultusunda canlı derslerde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun öğrenci

motivasyonuna yönelik herhangi bir şey yapmadığı, öğrenci motivasyonunu umursamadığı sonucuna varılmıştır. Ders video kaydı analizlerinde de öğretmenin herhangi bir şekilde motivasyona yönelik olumlu bir söylem ya da eylemde bulunduğu dair kanıt bulunamamıştır.

Canlı derslerde öğretmenlerin öğrencilerle etkileşim kurması öğrencinin derse olan kaygısını düşürüp motivasyonu yükseltebilir (Arslan ve Korkmaz, 2019).

5.1.9. Canlı Derslerde Öğretmenlerin Öğrenciler ile Diyalogunun Öğrenci Öğrenmelerini Nasıl Etkilediğine İlişkin Sonuç ve Tartışma

- Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin tamamının canlı ders esnasında öğretmenleri ile diyaloga girdiğinde bu diyalogun öğrenmelerine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Ders video kaydı analizleri sonucunda öğretmen ile öğrencilerin diyaloga girdiğinde öğrencilerin bu diyalog sonucunda olumlu dönütler verdiği görülmüştür. Sonuç olarak odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin görüşleri ile ders kayıt videolarından elde edilen analiz sonuçlarının birbirleriyle benzer nitelikte olduğu görülmüştür.

Elde edilen bu bulgular, öğrenci ve öğretmen arasındaki olumlu etkileşimin yani diyalogun olması durumunda öğrenmenin pozitif yönde artacağını göstermektedir (Çivril, Aruğaslan ve Özkara Özeydin, 2017).

5.1.10. Canlı Derslerde Öğretmenler ile Öğrenciler Arasındaki Psikolojik Uzaklığa İlişkin Sonuç ve Tartışma

- Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin üçte ikisinin görüşleri doğrultusunda öğretmenler ile öğrenciler arasındaki psikolojik uzaklığın fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın yalnızca bir öğrenci öğretmenleri ile aralarında psikolojik uzaklık olmadığını savunmuştur.

- Ders video kaydı analizleri sonucunda öğretmen ile öğrenciler arasında genel itibariyle psikolojik uzaklığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ders video kayıtları incelendiğinde genel olarak öğretmen, öğrenci iletişim kurmaya çalışmadığında dersi direkt konu anlatarak bitirme çabası göstermiştir.

Sonuç olarak transaksiyonel uzaklık kuramına dayalı olarak canlı ders esnasında öğrenci ile öğretmen arasındaki psikolojik uzaklığı inceleyen araştırmada, uzaktan eğitim ile COVID-19 pandemi döneminde tanışan ortaokul öğrencilerinin çoğunun canlı ders esnasında öğretmenleri ile psikolojik uzaklığa fazlasıyla sahip olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar, Kaysi ve Aydemir'in (2017) sanal ortamdaki derslerde dikkat çekilebilmesi için etkili iletişim yöntemlerinin kullanılabilmesi eğitimin verilmesi yönündeki görüşlerini desteklemektedir. Ayrıca Yılmaz ve Aktuğ (2011) da yapmış oldukları bir çalışmada eş zamanlı uzaktan eğitimde öğretmen-öğrenci iletişiminin az olduğunu vurgulamıştır. Bu kapsamda araştırmanın katılımcıları olan ortaokul öğrencilerinin öğretmenlerine yönelik uzaktan eğitim ve uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin kapsamlı eğitim verilmesi gerektiği söylenebilir. Araştırmada, öğretmenin sorulara verdiği cevaplarının öğrenci memnuniyetine ve motivasyonuna katkı sağladığı bulunmuştur. Bu kapsamda öğretmenlerin bazı sorumlulukları bulunmaktadır. Canlı ders esnasında öğrenci-öğretmen arasındaki psikolojik uzaklığın azaltılmasına yönelik uygulamaya ve gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda uygulamaya ve gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik geliştirilen öneriler iki başlık altında aşağıda sunulmuştur.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Öğretmenlere etkili iletişim yöntemlerini kullanabileceği eğitimler verilmelidir.
- Uzaktan eğitim ortamına yönelik işbirliği gerektiren içerikler geliştirilebilir.

- Uzaktan eğitim esnasında öğrencinin derse yönelik motivasyonunu artıracak etkinlikler yapılabilir.
- Öğretmenlere uzaktan eğitim platformlarının kullanımına yönelik eğitimler verilmelidir.
- Paylaşım yapmak isteyen öğrencilere, zaman zaman izin verilebilir ve böylelikle öğrenci motivasyonu artırılabilir.
- Uzaktan eğitim esnasında öğretmen merkezi konumdan çıkarak rehber konumda olmalıdır, öğrenciler derse daha çok katılım sağlamalıdır.

5.3. 2. Araştırmaya Yönelik Öneriler

- Benzer bir çalışma öğretmenler de sürece dahil edilerek yinelenebilir.
- Transaksiyonel uzaklığın yapı boyutunun da detaylı bir şekilde incelenebilmesi için nitel çalışmalar desenlenebilir.
- Diyalog boyutunun içerisinde yer alan öğrenci-öğrenci iletişimi derinlemesine incelenebilir.
- Diyalog boyutunun içerisinde yer alan öğrenci-içerik derinlemesine incelenebilir.
- Transaksiyonel uzaklık kavramı içerisinde yer alan diyalog ve yapı kavramlarının birbirleriyle ilişkisi incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, S. ve Yenmiş, A. (2014). “Eğitimde sosyal ağların kullanımına ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Facebook örneği”. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 55-66.
- Adıyaman, Z. (2002). “Uzaktan eğitim yoluyla yabancı dil öğretimi”. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 1 (1), 92-97.
- Aktay, S. ve Keskin, T. (2016). “Eğitim bilişim ağı (EBA) incelemesi”. *Eğitim ve Kuram Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 27-44.
- Alper, A. (2020). “Pandemi Sürecinde K-12 Düzeyinde Uzaktan Eğitim: Durum Çalışması”. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 45-67.
- Arar, A. ve Çakmakçı, B. (1999). “Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi, uzaktan eğitim uygulama modelleri ve maliyetleri”, *I. Uzaktan Eğitim Sempozyumu*, 15-16 Kasım 1999, Kara Kuvvetleri Eğitim ve Doktrin Komutanlığı, Ankara, 25-28.
- Arıkan M. (2005). *Nitelikli İnsan*, Bilge Yayıncılık: İstanbul.
- Aytaçlı, B. (2012). “Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış”. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 1-9.
- Ayvazreis, Z. (2004). “Dünyada ve Türkiye’de Uzaktan Eğitim Uygulamaları”, *XII. Eğitim Bilimleri Kongresi*, 10-11 Şubat 2004, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1185-1199.
- Balcı, Ö. E., Gökkaya, Z., Ekren, N. ve Binark, A. K. (2012). “Teknoloji fakültelerinde uzaktan eğitim uygulamaları”, *I. Geleceğin Mühendislik Eğitiminde Endüstri ile İş Birliği Sempozyumu*, 1-2 Kasım 2012, Isparta, 12-23.
- Bassegy, M. (1999). *Case study research in educational settings*. Open University Press: Buckingham.
- Benzer, A. (2015). “Türkçe öğretiminde beden dili kullanımının öğrenme ve tutum üzerindeki rolü”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (1), 33-47.

- Beylik, A. (2016). Eşzamanlı çevrimiçi öğrenme ortamlarında açık ve uzaktan öğrenenlerin transaksiyonel uzaklık algısının belirlenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 11.Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.
- Burgoon, J.K. (1994). "Nonverbal signals". M.L. Knapp and J.A. Dally (ed.) in: *Handbook of interpersonal communication*, (pp.229-285). Sage Publication: UK.
- Can, E. (2020). "Coronavirüs (covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları". *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 11-53.
- Canpolat, U. ve Yıldırım, Y. (2021). "Ortaokul öğretmenlerinin COVID-19 salgın sürecinde uzaktan eğitim deneyimlerinin incelenmesi". *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7 (1), 74-109.
- Cemaloğlu, N. ve Koçak D. (2020). "Sosyal ağlarda öğretmen-öğrenci etkileşimine yönelik öğretmen görüşleri". *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7 (1), 143-166.
- Chen, Y. J. (1997). The implications of Moore’s Theory of transactional distance in a videoconferencing learningenvironment. Unpublished master’ thesis, The PennsylvaniaState University.
- Dabbagh, N. and Ritland, B. B. (2005). *Online Learning Concepts, Strategies and Application*. Springer Publication: Boston.
- Dewey, J. ve Bentley, A.F. (1949). *Knowing and the known*. Beacon Press: Boston.
- Dökmen, Ü. (1994). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. Sistem Yayıncılık: İstanbul.
- Duman, S.N. (2020). "Salgın Döneminde Gerçekleştirilen Uzaktan Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi". *Milli Eğitim Dergisi*, 49 (1), 95-112.
- Erfidan, A. (2019). Derslerin uzaktan eğitim yoluyla verilmesiyle ilgili öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri: Balıkesir Üniversitesi Örneği. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

- Ersoy, A. (2015). "Doktora öğrencilerinin ilk nitel araştırma deneyimlerinin günlükler aracılığıyla incelenmesi". *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(5), 549-568.
- Gall, M. D., Borg, W. R. and Gall, J.P. (1996). *Educational research an introduction*. Longman Publisher: USA.
- Garrison, D. R. (1993). "Quality and access in distance education: theoretical considerations". D. Keegan (ed.). *Theoretical principles of distance education*. Routledge Publication: London.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. Bloomsbury Publishing PLC: London.
- Horzum, M. B. (2007). İnternet tabanlı eğitimde transaksiyonel uzaklığın öğrenci başarısı, doyum ve özyeterlilik algısına etkisi. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Horzum, M.B. (2011). "Transaksiyonel Uzaklık Algısı Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Karma Öğrenme Öğrencilerinin Transaksiyonel Uzaklık Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(3), 1571-1587.
- Huang, X., Chandra, A., DePaolo, C., Cribbs, J., & Simmons, L. (2015). Measuring transactional distance in web-based learning environments: An initial instrument development. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, 30(2), 106-126.
- İpek, C. ve Terzi, A. R. (2010). "İlk ve ortaöğretim kurumlarında öğretmen-öğrenci ilişkilerinin öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi: van ili örneği". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16 (3), 433-456.
- İpek, O. (2017). "Beden dili çalışmalarında unutulmuş bir eser: Yüz İfadelerinin Tefsiri Hakkında Tecrübi Bir Tetkik". *Anadili Eğitimi Dergisi*, 5 (3), 485-492.
- İşman, A. (2008). *Uzaktan Eğitim*. Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.
- İşman, A. ve Burke, M. A. (1996). "There is more than one way to say learning: how it is done with the learning community link". *Proceedings Book of 1st International Distance Education Conference*, Ankara, Türkiye, 1, 270-277.

- İzğören A.Ş (1999). *Dikkat Vücudunuz Konuşuyor*. Elma Yayıncılık: İstanbul.
- İzmirli, S. ve Akyüz, İ. H. (2017). “Examining synchronous virtual classroom software”. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 13(4), 788-810.
- Johnson, K. (2003). *Designing language learning tasks*. Palgrave Macmillan: London.
- Kaban, A. ve Çakmak Kılıç, E. (2016). “Uzaktan Eğitim Kalite Standartlarının Belirlenmesi”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (2), 719-736.
- Kakar, M. (2008). A Synthesis Of Goog Design Practices For Stand Alone “Global Elearning” For Global Organizations. Unpublished Doctorate’s thesis. The University of Concordia, Canada.
- Karataş, Z. (2017). “Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: nitel yaklaşımın yükselişi”. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 70-81.
- Kartal, G. (2019). Transaksiyonel bulunuşluk ölçeğinin Türkçe’ye uyarlanması ve algılanan öğrenme ile ilişkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kırmızıgül, H. G. (2020). “Covid-19 Salgını ve Beraberinde Getirdiği Eğitim Süreci”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7 (5), 283-289.
- Kurt, K., Kandemir, M.A. ve Çelik, Y. (2021). “Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitime İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri”. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4 (1), 88-103.
- McMillan, J. H. (2000). *Educational Research: Fundamentals for the consumer*. Longman Publication: New York.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2020a, 19 Mart). Bakan Selçuk, 23 mart'ta başlayacak uzaktan eğitime ilişkin detayları anlattı. Erişim adresi: <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-23-martta-baslayacak-uzaktan-egitime-iliskin-detaylari-anlatti/haber/20554/tr>
- Millî Eğitim Bakanlığı (2020b, 29 Mart). EBA’da canlı sınıfla eğitim başlıyor. Erişim adresi: <http://www.meb.gov.tr/ebada-canli-sinifla-egitim-basliyor/haber/20602/tr>
- Molcho, S., (2000). *Beden Dili*. E. Tülin Batır (çev.). Gün Yayıncılık: İstanbul.

- Moore, M.G. and Kearsley, G. (2011). *Distance education: a systems view of online learning*. Wadsworth Publishing: Boston, MA.
- Moore, M. G. (1972). "Learner autonomy: The second dimension of independent learning". *Convergence*, 5(2), 76–88.
- Moore, M. (1997). "Theory of transactional distance". D. Keegan (ed.). in: *Theoretical principles of distance education* (pp. 22–38). Routledge Publication: New York.
- Moore, M.G. (2018). *The Theory of Transactional Distance from: Handbook of Distance Education*. Routledge Publication: New York.
- Moore, M.G. (1989). "Three types of interaction". *The American Journal of Distance Education*, 3 (2), 1-6.
- Navarro, J. and Karlins, M. (2008). *Beden Dili*. Taylan Taftaf (çev.). Alfa Yayıncılık: İstanbul.
- Olçay, A. (2011). Turizm Eğitiminde Web Tabanlı Öğretimin Öğrenci Bağlılığına Etkisi (Gaziantep Üniversitesi Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksek Okulu Örneği). Yayınlanmış Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- Özdoğan, A.Ç. ve Berkant, H.G. (2020). "Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi". *Milli Eğitim Dergisi*, 49 (1), 13-43.
- Pallof, R. M. and Pratt, K. (2007). *Building online learning communities; Effective strategies for the virtual classroom*. Wiley Publication: USA.
- Pehlivan, H., Köseoğlu, P. ve Şen, Z. (2018). "Öğretmen adaylarının öğrenme ortamlarında uygulanan ödül, ceza ve ayrımcılığa ilişkin görüşleri". *İlköğretim Online*, 17 (4), 2091-2109.
- Peters, O. (1973). *Die didaktische struktur des fernunterrichts : untersuchungen zu e. industrialisierten form d. lehrens u. Lernens*. Beltz Publishing: Weinheim.
- Peters, O. (2010). *Distance education in transition; Developments and issues*. BIS: Oldenburg.
- Rumble, G. (1986). *The Planning and Management of Distance Education*. Croom Helm: London.

- Rogers, C. (1969). *Freedom to Learn*. Columbus. Charles E. Merrill Publishing Company: Ohio.
- Saban, A. ve Ersoy, A. (Ed.). (2019). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Sarı, Y. E. (2021). "Uzaktan Eğitimde Etkili İletişim ve İletişimsel Engeller: Sözlü ve Sözsüz İletişim". *Diyalog Dergisi*, 2, 659-671.
- Schlosser, C. A., and Anderson, M. L. (1994). *Distance education: Review of the literature*. Ames, Iowa Distance Education Alliance: IA.
- Shin, N. (2001). Beyond interaction: Transactional presence and distance learning. Unpublished doctoral dissertation, Pennsylvania State University, University Park, PA.
- Şen, S. (2006). Sınıf içi iletişimde beden dili (Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi öğretmenlerinin beden dilin kullanma düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahsuvaroğlu, T. & Ekşi, H. (2013). Odak Grup Görüşmeleri ve Sosyal Temsiller Kuramı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 28 (28), 127-139.
- Tough, A. (1971). *The Adult's Learning Projects: A fresh approach to theory and practice in adult learning*. Learning Concepts: Cleveland.
- Tuna, Y. (2014). "İletişim kavramı ve iletişim süreci". İ. Vural (ed.). içinde *İletişim* (ss. 1-26). Pegem Akademi: Ankara
- Türker, A. ve DüNDAR, E. (2020). "Covid-19 pandemi sürecinde eğitim bilişim ağı (EBA) üzerinden yürütülen uzaktan eğitimlerle ilgili lise öğretmenlerinin görüşleri". *Milli Eğitim*, 49 (1), 323-342.
- Ulu Kalın, Ö. ve Baydar, A. (2020). "Sosyal bilimlerde uzaktan eğitimin dünya ve Türkiye'deki örnek uygulamalar açısından analizi". E. Koçoğlu (ed.). içinde *Sosyal bilimlere uzaktan eğitimde bakış* (ss. 263-313). Pegem Akademi: Ankara.

- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (t.y.). Education: From disruption to recovery. Erişim adresi: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- Uzun, Ö. (2019). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında transaksyonel uzaklık algısını etkileyen faktörler. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Varol, A. ve Türel, Y. K. (2003). “Çevrimiçi uzaktan eğitimde iletişim modülü”. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2 (1), 34-42.
- Weidlich, J. and Bastiaens, T. J. (2017). “Explaining social presence and the quality of online learning with the SIPS model”. *Computers in Human Behavior*, 72 (1), 479-487.
- World Health Organization (2020, 11 Mart). WHO director-general's opening remarks at the media briefing on covid-19- 11 march 2020. Erişim adresi: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- Yalın H.İ. (2001). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara.
- Yavuz, M. (2018). “Eğitim ile ilgili temel kavramlar”. M. Yavuz (ed.). içinde *Eğitim bilimine giriş* (ss. 1-26). Anı: Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Yılmaz, E.O. ve Aktuğ, S. (2011). “Uzaktan eğitimde çevrimiçi ders veren öğretim elemanlarının, uzaktan eğitimde etkileşim ve iletişim üzerine görüşleri”. *XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, Malatya,Türkiye, 1, 469-480.
- Yılmaz, R. ve Keser, H. (2014). Transactional Distance Perception and Its Reflections on Distance Education Practices. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 48(2).
- Yin, R. K. (2014). *Case study research: Design and methods*. Sage: Los Angeles.
- Zhang, A. (2003). Transactional distance in Web-based college learning environments: Toward measurement and theory construction. Unpublished doctoral dissertation, Virginia Commonwealth University, Virginia.

EKLER
EK 1 ETİK KURUL KARARI

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu

Sayı : E-84026528-050.01.04-2100080213
Konu : Başvuru İncelenmesi

07.06.2021

Sayın Doç. Dr. Serkan İZMİRLİ

Yürütücülüğünüzü yapmış olduğunuz 2021-YÖNP-0454 nolu projeniz ile ilgili Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun almış olduğu 03.06.2021 tarih ve 10/18 sayılı kararı aşağıdadır.

Bilgilerinize rica ederim.

KARAR:18- Doç. Dr. Serkan İZMİRLİ'nin sorumlu yürütücülüğünü yaptığı "Çevrimiçi Canlı Derslerde Öğrenci ve Öğretmen Arasındaki Diyaloğun Etkileşimsel Uzaklık Kuramı Bağlamında İncelenmesi" başlıklı araştırmasının, Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul ilkelere **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ
Kurul Başkanı

Belge Doğrulama Kodu: 7FMFMEC

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi: dogrulama.comu.edu.tr

Adres: Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi Çanakkale

Telefon No: (0 286) 2180018

e-Posta:

Keş Adresi: comu@hs01.kep.tr

Faks No:

İnternet Adresi: <https://www.comu.edu.tr>

Bilgi için :

Vildan Kapucu

Fen Bilimleri Enstitüsü Etik

Kurulu Memur

Telefon No:

(0 286) 2180018 - 14071

EK 2 MEB İZİN ONAYI

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
İl MEM Evrak Sayısı	26400867
Adı-Soyadı	Mustafa GÜVEN
Kurum / Üniversite	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Araştırma Yapılacak İl(ler)	Gaziantep
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi	Nizip / Yunus Emre Ortaokulu'nda öğrenim gören öğrenciler
Araştırmanın konusu	Çevrimiçi Canlı Derslerde Öğrenci ve Öğretmen Arasındaki Diyalogun Etkileşimsel Uzaklık Kuramı Bağlamında İncelenmesi
Üniversite / Kurum onayı	Var
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	Var
AY-SE Başvuru Formu	Var
Başvuru Taahhütnamesi	Var
Araştırma Yapılması Planlanan Okul Listesi	Var
Veri Toplama Araçları	Görüşme Formu (10 adet soru)
Veri Toplama Araçları Kullanım İzni	Araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.
Etik Kurul Onayı	Var
Veli İzin Formu	Var
Görüş istenen Birim/Birimler	-
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
<p>Bu araştırma izin isteği komisyonumuzca Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından 21.01.2020 tarihinde yayımlanan 2020/2sayılı "Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri" konulu genelge kapsamında değerlendirilmiştir. Bilimsel çalışma kapsamında bu soruların Gaziantep ili Nizip ilçesinde bulunan Yunus Emre Ortaokulu'nda öğrenim gören öğrenciler üzerinde okul idaresinin gözetiminde, gönüllülük esasına göre, eğitim öğretim sürecini aksatmadan, ayrıca Veli Onam Formunun imzalı nüshasının okul idaresince dosyalanarak muhafaza edilmesi şartıyla uygulanması uygun görülmüştür.</p> <p>Araştırmacı yapılan araştırmanın iki örneğini, çalışma tamamlandıktan sonra en geç iki hafta içerisinde Müdürlüğümüze CD'ye kayıtlı olarak vermeyi taahhüt eder.</p>	
Komisyon kararı	Oybirliği ile izin verilmiştir.

KOMİSYON

EK 3 VELİ ONAM FORMU

EK 5.1 VELİ ONAM FORMU

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “Çevrimiçi Canlı Derslerde Öğrenci ve Öğretmen Arasındaki Diyaloğun Etkileşimsel Uzaklık Kuramı Bağlamında İncelenmesi” adıyla, ... tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Çevrimiçi uzaktan eğitim ortamlarında etkileşimsel uzaklık kuramı bağlamında öğrenci-öğretmen diyalogunu incelemektir.

Araştırma Uygulaması: Görüşme şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağı söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Mustafa GÜVEN

İletişim bilgileri : *****

*Velisi bulunduğum ..... sınıfı ..... numaralı öğrencisi .....
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.*
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

29.04.2021

Mustafa GÜVEN

EK 4

ODAK GRUP GÖRÜŞME FORMU

GÖRÜŞME FORMU

Sevgili öğrenciler,

Covid-19 pandemisi nedeniyle tanışmış olduğun çevrimiçi canlı ders ortamlarında öğretmen-öğrenci arasındaki diyalogu incelemek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmektedirim.

Bu araştırma, velilerinizin ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın izni dahilinde gerçekleştirilmektedir. Görüşmenin, sizlerin değerli görüşlerini net olarak alabilmek adına yaklaşık 60 dakika süreği öngörülmektedir. Görüşmeye katılımınız tamamen sizin isteğimize bağlıdır, katılmayı reddedebilir ya da herhangi bir aşamada görüşmeden ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda akademik başarınız, okul ve öğretmenlerinizle olan ilişkileriniz etkilenmeyecektir.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim. Eğer görüşmeye başlamadan önce bana sormak istediğiniz bir soru varsa öncelikle bu soruyu yanıtlamak isterim. Eğer yoksa izin verirsiniz görüşmeye başlamak isterim.

SORULAR

1. Canlı derslerde öğretmeninizle **iletişime** geçmek (söz alma vb.) istediğinizde öğretmeniniz size nasıl bir ortam sundu (Örneğin el kaldırdığınızda ne yaptı)?
  - Canlı derslerde öğretmeniniz sizinle iletişime geçmek istediğinde nasıl bir ortam sundu?
  - Canlı derslerde öğretmeniniz ile iletişime geçme sürecinize ilişkin memnuniyet durumunuz nasıldı? Sürecin nasıl olmasını istersiniz?
2. Canlı derslerde ekran, video veya bilgi **paylaşımı** vb. yapacağınızda öğretmeniniz size nasıl bir ortam sundu?
  - Canlı derslerde paylaşım sürecinizde öğretmeninizin size sunduğu ortama ilişkin memnuniyet durumunuz nasıldı? Sürecin nasıl olmasını istersiniz?
3. Canlı derslerde öğretmeniniz, öğrenciler arasında **işbirliği** oluşturmaya yönelik ne yaptı? Bu süreci anlatır mısınız?
  - Öğretmeniniz açısından işbirliği yapmanızın ne kadar önemli olduğunu anlatır mısınız? Bunun için neler yaptı?
  - Arkadaşlarınızla işbirliği oluşturmanız gereken durumlar nasıl oluştu?
  - Canlı derslerde öğretmeninizin, öğrenciler arasında işbirliği oluşturmaya yönelik sunduğu ortama ilişkin memnuniyet durumunuz nasıldı? Sürecin nasıl olmasını istersiniz?
4. Canlı derslerde siz öğretmenimize soru sorduğunuzda (yazılı olarak chat bölümünden veya sesli) öğretmeninizin **sorularınızı yanıtlama** durumu nasıldı? Açıklar mısınız?
  - Öğretmeninizin sorularınıza detaylı yanıt verme durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

- Canlı derslerde siz öğretmenimize soru sorduğunuzda öğretmenin sorularınızı yanıtlamasına ilişkin memnuniyet durumunuz nasıldı? Sürecin nasıl olmasını istersiniz?
5. Canlı derslerde öğretmeninizin, uygulamalarınıza/çalışmalarınıza/performanslarınıza **geri bildirim** (dönüt) verme durumu nasıldır?
- Canlı derste öğretmeninizin geri bildirim verme hızını nasıl değerlendirirsiniz? Sürecin nasıl olmasını istersiniz?
  - Canlı derste öğretmeninizin geri bildirim doygunluğunu (kısa, detaylı vb.) sizin nasıl değerlendirirsiniz? Sürecin nasıl olmasını istersiniz?
  - Canlı derste öğretmeninizin geri bildirimi sırasındaki yaklaşımını (olumlu veya olumsuz) nasıl değerlendirirsiniz? Sürecin nasıl olmasını istersiniz?
6. Canlı derslerde konu ile ilgili **yardıma** ihtiyaç duyduğunuzda öğretmeninizin neler yaptığını açıklar mısınız?
- Canlı derslerde konu ile ilgili yardıma ihtiyaç duyduğunuzda öğretmeninizin yaptıklarına ilişkin memnuniyet durumunuz nasıldı? Sürecin nasıl olmasını istersiniz?
7. Canlı derslerde öğretmeninizin size **değer verme** (önemseme, arkadaş gibi olma, cana yakın olma) durumu nasıldır?
- Canlı derslerde öğretmeninizin size değer vermesine (önemseme, arkadaş gibi olma, cana yakın olma) ilişkin memnuniyet durumunuz nasıldı? Sürecin nasıl olmasını istersiniz?
8. Canlı derslerde öğretmeniniz, sizin **motivasyonunu** desteklemeye yönelik neler yaptı?
- Canlı derslerde öğretmeniniz, sizlerin motivasyonunu desteklemeye yönelik yaptıklarına ilişkin memnuniyet durumunuz nasıldı? Sürecin nasıl olmasını istersiniz?
9. Canlı derslerde öğretmeninizin **öğrenmenize katkısı olan diyalog** kurma durumu nasıl değerlendirirsiniz?
- Canlı derslerde öğretmeninizin öğrenmenize katkısı olan diyalog kurma durumuna ilişkin memnuniyet durumunuz nasıldı? Sürecin nasıl olmasını istersiniz?
10. Canlı derste öğretmeninizin sizinle olan diyalogu, ona karşı **psikolojik uzaklık hissetmenizi** nasıl etkiledi? Bu konudaki düşüncelerinizi örneklendirerek açıklar mısınız?

Mustafa Güven
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi